«تەۋرات 37-قىسىم»

«ھاگاي»

© مۇقەددەس كىتاب 2012
CC BY-SA 4.0
www.mukeddeskalam.com
«ئۇيغۇرچە كالام تەرجىمىسى»

تەۋرات 37-قىسىم

«هاگاي»

(هاگاي پەيغەمبەرنىڭ كىتابى)

كىرىش سۆز

پەيغەمبەر توغرىسىدا

هاگاي ۋە ئۇنىڭ ئائىلىسىنىڭ شەخسىي ئارقا كۆرۈنۈشى توغرۇلۇق ئېنىق خاتىرىلىرىمىز يوق.

يېزىلغان ۋاقتى

كىتابنىڭ يېزىلغان ۋاقتى توغرۇلۇق قىلچە گۇمان يوق. هاگاي بىزگە ئۇقتۇرىدۇكى، ئۇ مەزكۇر بېشارەتلەرنى پارس ئىمپېراتورى دارىئۇس (خىسپاستىس)نىڭ ئىككىنچى يىلىدا قوبۇل قىلغان. ئاسترونومىيەلىك ئۇچۇردىن شۇ يىلنىڭ دەل مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 520-يىلى ئىكەنلىكىنى بېكىتكىلى بولىدۇ.

كىتابنىڭ تارىخىي ئارقا كۆرۈنۈشى

دېمەك، كىتاب مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 520-يىلى يېزىلغان. ئىسرائىل خەلقى بابىل ئىمپېرىيەسىگە 70 يىل سۈرگۈن بولۇش ئازابىنى تارتقانىدى (مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 605-538-يىللار). يەشايا پەيغەمبەر ئىسرائىلنىڭ بابىلدا مۇشۇنداق سۈرگۈن بولىدىغانلىقىنى ئىككى ئەسىر ئىلگىرى ئالدىنئالا ئېيتقانىدى. يەرەمىيا پەيغەمبەرمۇ سۈرگۈن بولۇش ۋاقتىنىڭ 70 يىل بولىدىغانلىقىنى ئالدىنئالا ئېيتقانىدى. يەشايا

پەيغەمبەر يەنە خۇدانىڭ «قورەش» ئىسىملىك بىر پارس ئىمپېراتورىنى تەختكە ئولتۇرغۇزىدىغانلىقىنى ئالدىنئالا ئېيتقان. ئۇنىڭ دېيىشىچە بۇ ئىمپېراتور سۇرگۈن قىلىنغان كىشىلەرگە ۋەتىنىگە قايتىشقا رۇخسەت بېرىدۇ ۋە ھەتتا پەرۋەردىگارنىڭ بابىللار ۋەيران قىلغان ئىبادەتخانىسىنى قايتىدىن قۇرۇشنى بۇيرۇيدۇ.

دەل يەشايا ۋە يەرەمىيا ئالدىنئالا ئېيتقاندەك، مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 539-يىلى بابىل ئىمپېرىيەسى پارس ئىمپېرىيەسى تەرىپىدىن غۇلىتىلدى. يەشايا ھەتتا بۇ ئىمپېراتورنىڭ ئىسمى «قورەش»نى ئالدىنئالا ئېيتقانىدى. ئۇنىڭ دېگىنىدەك «بۈيۈك قورەش» سۇرگۈن بولغانلارغا ۋەتىنىگە، يەنى پەلەستىنگە قايتىشقا رۇخسەت بېرىپ ئىبادەتخانىنى قايتىدىن قۇرۇشنى بۇيرۇدى. ھالبۇكى، پەقەت چەكلىك بىر قىسىم ئادەملەرلا شۇنداق قىلىشنى تاللىۋالدى. قالغان كىشىلەر مېسوپوتامىيەدە تۇرۇۋەردى. ئۇلار شۇ يەرنىڭ راھەت تۇرمۇشىغا كۆنۈپ قالغان، ئەسلىدىكى دېھقانچىلىق ھاياتىنى سودىگەرلىككە ئالماشتۇرغان بىر خەلق بولۇپ قالغانىدى. بۇ ۋەزىيەتنىڭ داۋاملىشىشى بىلەن يەھۇدىي خەلقىنىڭ سودا قىلىش قابىلىيىتىنىڭ داڭقى چىققان.

قايتىپ كەلگەن كىشىلەر («خۇدانىڭ قالدىسى» ياكى «خەلقىنىڭ قالدىسى») زور ئۈمىدلەر بىلەن قايتتى؛ يەشايا، يەرەمىيا ۋە ئەزاكىيال پەيغەمبەرلەر «قۇتقۇزغۇچى-مەسىھ» ۋە ئۇنىڭ تىلسىمات ساماۋى پادىشاھلىقى توغرۇلۇق كارامەت بېشارەتلەرنى بەرگەنىدى. كىشىلەرنىڭ «بۇ بېشارەتلەر تېزلا ئەمەلگە ئاشۇرۇلامدىكىن» دەيدىغان زور ئۈمىدلىرى بار ئىدى. بىراق ئۇلار قايتىپ كەلگەندە، ئۆزىنىڭ ئۆيلىرىنى، دېھقانچىلىق مەيدانلىرىنى قايتا قۇرۇشتىكى جاپالىق ئىشلارغا يۈزلەنگەنىدى. ئۇنىڭ ئۈستىگە ئەتراپتىكى ئەللەر ئۇلارغا كۆپ ئاۋارىچىلىك سېلىپ بەردى. ئىسرائىل ئۆزى مۇستەقىل دۆلەت ئەمەس ئىدى، بەلكى پارس ئىمپېرىيەسىگە بېقىندى ئىدى («ئەزرا»، 1-3-باب).

ئەسلىدە سۇلايمان سالغان «مۇقەددەس ئىبادەتخانا»نىڭ قايتا قۇرۇلۇشىدا مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 535-يىلى ئىش باشلانغان بولسىمۇ، بىراق خەلق ئۇنىڭدىن تېزلا قول ئۈزگەنىدى. بۇنىڭ سەۋەبلىرى ئاز ئەمەس ئىدى. بىرىنچىدىن، ئۆزلىرىنىڭ ئۆيلىرىنى، دېھقانچىلىق مەيدانلىرىنى قايتا قۇرۇشمۇ كىچىك ئىش ئەمەس ئىدى. بۇنىڭدىن ئېغىرى شۇكى، ئەتراپتىكى ئەللەر ئىبادەتخانا توغرۇلۇق: «بۇ ئىشلار ئىسيانىنىڭ باشلىنىشى» دېگەندەك غەيۋەت-شىكايەتلەرنى چىقارغان،

كېيىنكى پارس ئىمپېراتورى «ئارتاكسەركسىس» (ياكى «ئارتاخشاشتا») ئۇنىڭغا ئىشىنىپ كەتكەن ھەمدە قۇرۇلۇشنى دەرھال توختىتىش كېرەك دېگەن يارلىقنى چۈشۈرگەنىدى. بۇنى ئاز دەپ، سۇلايمان قۇرغان ئەسلى ئىبادەتخانىنىڭ ھەيۋىسىنى كۆرگەن بەزى مويسىپىتلارنىڭ ئۇنى ئەسلەپ: «ھازىر سالىدىغان بۇ ئۆي ئەسلىدىكى شەرەپلىك ئۆيگە سېلىشتۇرغاندا ھېچنېمىگە ئەرزىمەيدۇ» دېگەنلىرى خەلقنىڭ كۆڭلىگە سوغۇق سۇ سەپكەنىدى. قۇرۇلۇش 15 يىل توختىتىپ قويۇلغانىدى.

بىراق يەشايانىڭ 200 يىل ئىلگىرىكى بېشارىتى بويىچە روشەنكى، ئىبادەتخانىنىڭ قۇرۇلۇشى خۇدانىڭ ئىرادىسى ئىدى. خۇدا ئىككى ئادەمنى، يەنى ھاگاي ۋە زەكەرىيا پەيغەمبەرنى ئورنىدىن تۇرغۇزدى. گەرچە ئىمپېراتورنىڭ «توختىتىش يارلىقى» چۈشۈرگەنلىكى تۇپەيلىدىن، قايتا قۇرۇلۇش قىلغۇچىلارنىڭ جازاغا ئۇچراش مۇمكىنچىلىكى بولسىمۇ، ئىككى پەيغەمبەر خەلققە: ــ ئۇ مۇقەددەس ئىش پۈتمىسە بولمايدۇ دەپ، كۈچلۈك رىغبەتلەندۈرىدىغان سۆزلەرنى يەتكۈزدى. بولۇپمۇ ھاگاي پەيغەمبەر ئۇلارغا كۆرسىتىدۇكى، ئۇلار خۇدانىڭ ئېنىق ئايان قىلغان ئىرادىسى بويىچە قىلمىغانلىقىدىن، ھەرخىل قىيىنچىلىق ئۇلارنىڭ بېشىغا چۈشكەن. زىرائەتلەرگە چېكەتكە، ھال چۈشكەن بولۇپ، ئۇلارنىڭ شەخسىي ئىقتىسادىي ئىشلىرىدا چۈشەندۈرگىلى بولمايدىغان ئوڭايسىزلىقلار ئۇلارنى دائىم ئاچ قالدۇرىدۇ. بىراق ئۇلار ئەگەر ھازىر خۇدانىڭ مېھرىبانلىقىغا ئىشىنىپ ئۆزىنىڭ ئىقتىسادىي قىيىنچىلىقلىرىغا قارىماي، ئۇنىڭ ئۆيىنى قۇرۇشقا كىرىشكەن بولسا، ئەمدى ئۇ ئۇلارنىڭ ئىشلىرىنى ئوڭشاپ، بەرىكەتلەيتتى.

بۇ خەلقلەر ھەر دەۋردە ئەسلىنىپ تەرىپلىنىشكە لايىقكى، ئۇلار خۇدانىڭ ئۇلارنىڭ بىخەتەرلىكىنى كاپالەتلەيدىغانلىقىغا ھېچ تاشقى ئىسپات بولمىغان ئەھۋالدا، جان-دىل بىلەن خۇدانىڭ سۆزىنى قوبۇل قىلىپ قۇرۇلۇشقا كىرىشتى. خۇدا ئۇلارنىڭ ئىمانىنى ھەيران قالارلىق يولدا تەستىقلىدى. ئۇزۇن ئۆتمەيلا، ئىمپېراتور ئۆزى خانلىق يىلنامىلەرنى تەكشۈرتۈپ قورەشنىڭ ئون ئالتە يىل ئىلگىرىكى ئىبادەتخانىنى قۇرۇش توغرۇلۇق يارلىقىنى تېپىپ، ئىشنى تېزلا پۈتتۈرۈش ئۈچۈن ئۆز خەزىنىسىدىن كۆپ مەبلەغ ئاجراتتى (تەۋرات، «ئەزرا»، 4-6-باب). ھاگاينىڭ بېشارىتىنىڭ شۇنداق تەستىقلىنىشى خەلقنىڭ ئىشەنچ-ئېتىقادىنى تېخىمۇ كۈچەيتتى. پەقەت تۆت يېرىم يىل ئىچىدىلا ئۇلار بىنانى پۈتكۈزدى.

ھاگاي پەيغەمبەر يەنە «بۇ ئۆينىڭ كېيىنكى شان-شەرىپى ئەسلىدىكىدىن زور بولىدۇ» دېگەن بېشارەتنى بەرگەنىدى.

مانا بۇ ئەمدى ھاگايغا تاپشۇرۇلغان ۋەھيىنىڭ ئاساسىي مەزمۇنىدۇر. تۆۋەندە كۆرىدىغىنىمىزدەك، ئۇنىڭ بېشارەتلىرى ئەينى ۋاقىتتىكى بۇ مەسىلىلەردىن ئۆتۈپ ئاخىرقى زاماندىكى ئۇلۇغ ۋەقەلەرگە، خۇدانىڭ سەلتەنىتىنىڭ شان-شەۋكىتىگە ئاتلايدۇ. بىز بۇ ئىشلار ئۈستىدە «قوشۇمچە سۆز»ىمىزدە يەنە ئازراق توختىلىمىز.

دىققەت قىلىشقا تېگىشلىك بەزى نۇقتىلار: —

(1) ھاگاي بېشارەتلىرىنىڭ ئۆزىنىڭ ئەمەسلىكىنى، بەلكى خۇدانىڭ ئېيتقانلىقىنى: «پەرۋەردىگار مۇنداق دەيدۇ...»، «رەب خۇدا مۇنداق دېدى» دېگەندەك ئىبارىلەر بىلەن 20 قېتىم بىزگە ئەسلىتىدۇ.

(2) خۇدانىڭ كۆرسەتمىسىنى ئادا قىلىشتا كېچىكتۈرۈش خەتەرلىك.

(3) كىتابتا ئۈچ كۈندە ئېيتىلغان تۆت ئايرىم بېشارەت بار.

مەزمۇن: —

(1) (1:1-15) — بىرىنچى ۋەھيي: ئەيىب ۋە ئۇنى تۈزىتىش يولى
(2) (1:2-9) — ئىككىنچى ۋەھيي: مەيۈسلىنىش، رىغبەتلەندۈرۈش
(3) (10:2-19) — ئۈچىنچى ۋەھيي: تەنبىھ؛ بەرىكەتنى ئاتا قىلىش ۋەدىسى
(4) (11:2-23) — تۆتىنچى ۋەھيي: ئاخىرقى زامان — ئەللەرنى زىلزىلىگە سېلىش، زەرۇببابەلنىڭ بەختى

«هاگاي»

«هاگاي پەيغەمبەر»
بىرىنچى ۋەھيى ۋە خەلقنىڭ ئىنكاسى

1

1 دارىئۇس پادىشاھنىڭ[1] ئىككىنچى يىلى، ئالتىنچى ئاينىڭ
بىرىنچى كۈنى[2]، پەرۋەردىگارنىڭ سۆزى ھاگاي پەيغەمبەر ئارقىلىق
شېئالتىئەلنىڭ ئوغلى، يەھۇدانىڭ ۋالىيسى زەرۇببابەلگە ھەم يەھوزاداكنىڭ
ئوغلى، باش كاھىن[3] يەشۇئاغا كەلدى: ــ
2 ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار مۇنداق دەيدۇ: ــ
بۇ خەلق: «ۋاقتى كەلمىدى، پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىنى[4] قۇرۇش ۋاقتى تېخى
كەلمىدى» ــ دەيدۇ.
3 ۋە پەرۋەردىگارنىڭ سۆزى ھاگاي پەيغەمبەر ئارقىلىق كېلىپ مۇنداق
دېيىلدى: ــ
4 بۇ ئۆي تېخىچىلا خارابە تۇرسا، بۇ سىلەر تاختايدىن بېزەلگەن[5]

---

1 «دارىئۇس پادىشاھ» ــ يەنى «دارىئۇس خىسپاستېس» (مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 521-485-يىللار). بۇ كۈن مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 520-يىلى، 29-ئاۋغۇست ئىدى. «ئالتىنچى ئاي» ــ مۇقەددەس كىتابتا يىل، ئايلار تىلغا ئېلىنغاندا، يەھۇدىيلارنىڭ كونا كالېندارى بويىچە ھېسابلىنىدۇ («تەبىرلەر»نى كۆرۈڭ).

2 ھەر ئاينىڭ بىرىنچى كۈنى ھېيت بولاتتى، يېرۇسالېمدا بۇ سۆزنى ئاڭلىغان كىشىلەر بەلكىم ئاز بولمىسا كېرەك.

3 «كاھىن» ــ مۇقەددەس ئىبادەتخانىدا پۇقرالار ئۈچۈن مەخسۇس قۇربانلىقنى كۆيدۈرگۈچى كىشى.

4 مۇقەددەس ئىبادەتخانىنى قايتا قۇرۇش خىزمىتى 15 يىل ئىلگىرى باشلانغانىدى، بىراق خەلق باشقا ئەللەرنىڭ تەھدىتىگە ئۇچراپ، قۇرۇش خىزمىتىدىن قول تارتقانىدى («ئەزرا»، 3-5-بابلارنى كۆرۈڭ).

5 «تاختايدىن بېزەلگەن» دېگەن بۇ سۆز تەۋراتتا پەقەت سۇلايمان قۇرغان مۇقەددەس ئىبادەتخانىنىڭ بېزىلىشى ۋە «يەھوئاھاز پادىشاھ»نىڭ ئوردىسىنىڭ بېزىلىشىنى تەسۋىرلەش ئۈچۈن بىر قېتىم ئىشلىتىلگەن. شۇنىڭدىن كۆرىمىزكى، خەلقلەر بەلكىم مۇقەددەس ئىبادەتخانىنى قۇرۇشقا 15 يىل ئىلگىرى تەييارلىغان ياغاچنى ھازىر ئۆز ئۆيلىرىنى بېزەش ئۈچۈن ئىشلەتمەكتە. شۇڭا ئۇلارنىڭ ئىككى گۇناھى بار ئىدى: (1) خۇدانىڭ ئۆيىنى قۇرۇشنى كېچىكتۈرۈش؛ (2) خۇدانىڭ ئۆيى ئۈچۈن تەييارلاپ قويۇلغان ياغاچنى ئۆز ئۆيلىرى ئۈچۈن ئىشلىتىش.

ئۆيلىرىڭلاردا ياشايدىغان ۋاقىتمۇ؟

5 مانا، پەرۋەردىگار مۇنداق دەيدۇ: ــ

ــ قىلغۇاتقىنىڭلار ئۈستىدە كۆڭۈل قويۇپ ئويلىنىڭلار!

6 تېرىغىنىڭلار كۆپ، يىغىۋالىدىغىنىڭلار ئاز؛

يەيسىلەر، بىراق تويمايسىلەر؛

ئىچىسىلەر، بىراق قانمايسىلەر؛

كىيىسىلەر، بىراق ھېچقانداق ئىللىمايسىلەر؛

ئىش ھەققى ئالغۇچى بولسا،

خۇددى ئىش ھەققىنى تۆشۈك ھەميانغا سالغانغا ئوخشاشتۇر.

7 ــ ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار مۇنداق دەيدۇ: ــ

قىلغۇاتقىنىڭلار ئۈستىدە كۆڭۈل قويۇپ ئويلىنىڭلار!

8 تاغقا چىقىپ، ياغاچنى ئېلىپ كېلىڭلار، ئۆينى قۇرۇڭلار؛ شۇنداق قىلساڭلار مەن ئۇنىڭدىن خۇرسەن بولىمەن، شان-شەرەپكە ئېرىشىمەن، ــ دەيدۇ پەرۋەردىگار.

9 ــ سىلەر كۆپنى كۈتتۈڭلار، مانا، ئېرىشكىنىڭلار ئاز بولدى؛ ئۇنى ئۆيگە ئېپكەلگىنىڭلاردا، مەن ئۇنى پۈۋلەپ يوقاتتىم؛ بۇ نېمە ئۈچۈن؟ ــ دەيدۇ ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار ــ

ــ چۈنكى مېنىڭ ئۆيۈمنىڭ خارابە بولغىنىغا قارىماي، ئۆز ئۆيۈڭلارنى سېلىشقا يۈگۈرۈشۈپ يۈرۈۋاتىسىلەر.

10 شۇڭا ئۈستۈڭلاردا ئاسمانلار شەبنەمنى بەرمەيدۇ[6]، زېمىنمۇ ھوسۇلىنى بەرمەيدۇ؛

11 مەن زېمىنغا، تاغقا، زىرائەتلەرگە، يېڭى شارابلارغا، زەيتۇن مېيىغا، تۇپراقنىڭ ئۈندۈرمىلىرىگە، ئىنسانلارغا، مال-ۋارانلارغا ۋە قوللاردىكى بارلىق ئەجىرلەرگە قۇرغاقچىلىقنى[7] چاقىردىم.

6 شەبنەم، بولۇپمۇ 8- ۋە 9-ئايدا پىشىدىغان مېۋە ياكى ئاشلىقنى يېگىلەشتىن ساقلاشتا مۇھىم رول ئوينايدۇ.

7 «قۇرغاقچىلىق» (ئىبرانىي تىلىدا «خورەب») ھەم «خارابە» دېگەنلەر بىر-بىرىگە ئوخشاپ كېتىدىغان سۆزلەر ــ خۇدانىڭ ئۆيى «خارابە» بولسا، ئۇلارغا «خورەب» (قۇرغاقچىلىق) بولىدۇ.

12 شۇنىڭ بىلەن شېئالتىئەلنىڭ ئوغلى زەرۇببابەل ھەم يەھوزاداكنىڭ ئوغلى باش كاھىن يەشۇئا ۋە خەلقنىڭ قالدىسىنىڭ ھەممىسى پەرۋەردىگار خۇداسىنىڭ ئاۋازىغا، شۇنىڭدەك پەرۋەردىگار خۇداسىنىڭ ھاگاي پەيغەمبەرنى ئەۋەتىشى بىلەن، ئۇنىڭ سۆزلىرىگە قۇلاق سالدى؛ خەلق پەرۋەردىگار ئالدىدا قورقتى.

13 ئاندىن پەرۋەردىگارنىڭ ئەلچىسى ھاگاي پەرۋەردىگارنىڭ خەۋىرىنى خەلققە يەتكۈزۈپ:

— «مەن سىلەر بىلەن بىللىدۇرمەن» — دەيدۇ پەرۋەردىگار، — دېدى.

14 ۋە پەرۋەردىگار شېئالتىئەلنىڭ ئوغلى، يەھۇدانىڭ ۋالىيسى زەرۇببابەلنىڭ روھىنى، شۇنداقلا يەھوزاداكنىڭ ئوغلى، باش كاھىن يەشۇئانىڭ روھىنى ھەم خەلق قالدىسىنىڭ ھەربىرىنىڭ روھىنى قوزغىدى؛ ئۇلار ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار خۇداسىنىڭ ئۆيىگە كېلىپ ئىشلىدى.

15 بۇ دارىئۇس پادىشاھنىڭ ئىككىنچى يىلى، ئالتىنچى ئاينىڭ يىگىرمە تۆتىنچى كۈنى ئىدى[8].

ئىككىنچى ۋەھىي — رىغبەتلەندۈرۈش

2

1 يەتتىنچى ئاينىڭ يىگىرمە بىرىنچى كۈنى[9]، پەرۋەردىگارنىڭ سۆزى ھاگاي پەيغەمبەر ئارقىلىق كېلىپ مۇنداق دېيىلدى:

2 — «شېئالتىئەلنىڭ ئوغلى، يەھۇدانىڭ ۋالىيسى زەرۇببابەلگە، يەھوزاداكنىڭ ئوغلى، باش كاھىن يەشۇئاغا ھەمدە خەلقنىڭ قالدىسىغا سۆز قىلىپ ئۇلاردىن: —

3 «ئاراڭلاردىن ئەينى چاغدىكى شان-شەرەپتە بولغان بۇ ئۆينى

---

8 ھاگاي بېشارەت بېرىپ، خەلق خۇدانىڭ ئۆيىدە ئىش باشلىغۇچە 23 كۈن ئۆتتى. بۇ ۋاقىت ھوسۇل يىغىدىغان پەسىل بولغاچقا، ئىش بەلكىم ھوسۇلنى يىغىپ بولغاندىن كېيىن باشلانغان.

9 بۇ كۈن «كەپىلەر ھېيتى» («كەپە تىكىش ھېيتى»)نىڭ ئەڭ ئاخىرقى كۈنى بولۇپ، خەلقنىڭ كۆپ بىر قىسمى يېرۇسالېمدا بولغان بولۇش كېرەك.

كۆرگەنلەردىن كىم بار[10]؟ سىلەر ھازىر ئۇنىڭغا قانداق قارايسىلەر؟[11] نەزىرىڭلاردا ئۇ ھېچنېمىگە ئەرزىمەيدۇ، شۇنداقمۇ؟» ـ دەپ سورىغىن.

4 ــ بىراق ھازىر، ئى زەرۇببابەل، جاسارەتلىك بول، ــ دەيدۇ پەرۋەردىگار، ــ يەھوزاداكنىڭ ئوغلى، باش كاھىن يەشۇئا، جاسارەتلىك بول؛ زېمىندىكى بارلىق خەلق، جاسارەتلىك بولۇپ ئىشلەڭلار، ــ دەيدۇ پەرۋەردىگار.

ــ چۈنكى مەن سىلەر بىلەن بىللىدۇرمەن، ــ دەيدۇ ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار.

5 ــ مىسىردىن چىققان ۋاقتىڭلاردا سىلەرگە ئەھدە قىلغان سۆزۈم ۋە مېنىڭ روھىم ئاراڭلاردا تۇرۇپ كەلدى؛ ھەرگىز قورقماڭلار.

6 چۈنكى ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار مۇنداق دەيدۇ: ــ ــ يەنە پەقەت ئازغىنا ۋاقىتتىن كېيىن مەن ئاسمانلار، يەر يۈزى، دېڭىز ھەم قۇرۇقلۇقنى تەۋرىتىمەن[12]؛

7 مەن بارلىق ئەللەرنى تەۋرىتىمەن؛ نەتىجىدە ئەللەرنىڭ سەرخىل ئەتىۋار نەرسىلىرى ئېلىپ كېلىنىدۇ. مەن مۇشۇ ئۆينى شان-شەرەپكە تولدۇرىمەن، ــ دەيدۇ ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار.

---

[10] سۇلايمان پادىشاھ سالغان ھەيۋەتلىك مۇقەددەس ئىبادەتخانا (مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 587-يىلى) بابىل تەرىپىدىن ۋەيران قىلىنغان. بۇ ۋەقە ھاگاي سۆز قىلغان ۋاقىتتىن 67 يىل ئىلگىرى بولغاچقا، ئەسلى ئىبادەتخانىنىڭ شان-شەرىپى يېڭى ئىبادەتخانىغا قارايدىغان بەزى بوۋايلارنىڭ ئېسىدىن چىقمىغان بولۇشى كېرەك.

[11] «ئەينى چاغدىكى شان-شەرەپتە بولغان بۇ ئۆي» ۋە «ئۇنىڭغا.. قارايسىلەر؟» دېگەن سۆزلەر ئىسپاتلايدۇكى، خۇدا نەزىرىدە مەيلى سۇلايمان قۇرغان ياكى بۇ ۋاقىتتىكى خەلق قۇرغان ئىبادەتخانا بولسۇن، ھەر ئىككىسىنى «بىر» دەپ ھېسابلايدۇ.

[12] «ئاسمانلار، يەر يۈزى، دېڭىز ھەم قۇرۇقلۇقنى تەۋرىتىمەن» ــ مۇشۇنداق سۆزلەر باشقا پەيغەمبەر يازمىلىرىدىمۇ تېپىلىدۇ (مەسىلەن، «يەشايا» 13-باب، «يەرەمىيا» 4- ھەم 10-باب، «يوئېل» 2-باب، «ناھۇم» 1-بابتا). شۈبھىسىزكى، بۇلار «پەرۋەردىگارنىڭ كۈنى»، يەنى ئاخىرقى زاماننى كۆرسىتىدۇ.

8 ــ كۈمۈش مېنىڭكى، ئالتۇن مېنىڭكى، ــ دەيدۇ ساماۋى قوشۇنلارنىڭ
سەردارى بولغان پەرۋەردىگار.[13]
9 ــ بۇ ئۆينىڭ كېيىنكى شان-شەرىپى ئەسلىدىكىدىن زور بولىدۇ،[14] ــ
دەيدۇ ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار، ــ ۋە مەن مۇشۇ
يەردە ئاراملىك-خاتىرجەملىكنى ئاتا قىلىمەن، ــ دەيدۇ ساماۋى قوشۇنلارنىڭ
سەردارى بولغان پەرۋەردىگار».

ئۈچىنچى ۋەھيي ــ خۇدانىڭ شەپقىتى ۋە بەرىكىتى

10 دارىئۇس پادىشاھنىڭ ئىككىنچى يىلى، توققۇزىنچى ئاينىڭ يىگىرمە
تۆتىنچى كۈنى، پەرۋەردىگارنىڭ سۆزى ھاگاي پەيغەمبەر ئارقىلىق كېلىپ
مۇنداق دېيىلدى: ــ
11 «ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار مۇنداق دەيدۇ: ــ
كاھىنلارغا سۆز قىلىپ ئۇلاردىن تەۋرات-قانۇنى توغرۇلۇق: ــ
12 «بىرسى تونىنىڭ ئېتىكىدە «خۇداغا ئاتالغان گۆش»نى[15] كۆتۈرۈپ
كېتىۋاتقىنىدا، ئۇنىڭ ئېتىكى نانغا، ئۇماچقا، شارابقا، زەيتۇن مايغا ياكى
ھەرقانداق ئاش-ئوزۇققا مۇنداقلا تېگىپ كەتسە، ئۇنداقتا ئۇ نەرسىلەر «خۇداغا
ئاتالغان» بولامدۇ؟» ــ دەپ سورىغىن».

---

13 شۇ دەۋردە دۇنيادىكى كۆپ قىسىم ئالتۇن-كۈمۈش پارس ئىمپېرىيەسىنىڭ قولىدا ئىدى. مەزكۇر بېشارەتتىن ئازراقلا بىر مەزگىلدىن كېيىن، پارس ئىمپېراتورى دارىئۇس تەرىپىدىن: «ئىسرائىلنىڭ ئەتراپىدىكى يۇرتلاردىن ئىمپېراتورغا ئېلىنغان باجلارنىڭ چوڭ بىر قىسمىنى ئايرىپ، بۇ پۇلنى «پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىنى چىرايلىق ياساش ئۈچۈن ئىشلىتىش كېرەك...»» دېگەن بىر يارلىق چۈشۈرۈلدى («ئەزرا» 4-6-بابنى، شۇنداقلا «قوشۇمچە سۆز»ىمىزنى كۆرۈڭ).
14 بۇ بېشارەتنىڭ ئەمەلگە ئاشۇرۇلۇشى ناھايىتى ئاجايىب بولدى. سۆز كۆپ بولغاچقا، شەرھىنى «قوشۇمچە سۆز»ىمىزگە قويدۇق.
15 «خۇداغا ئاتالغان گۆش» (ياكى «مۇقەددەس گۆش») ــ مۇسا پەيغەمبەرگە چۈشۈرۈلگەن قانۇن بويىچە، بىرسى خۇداغا «گۇناھ قۇربانلىقى» («گۇناھنى تىلىدىغان قۇربانلىق»)، «ئىناق قۇربانلىقى» ياكى «تەشەككۈر قۇربانلىقى»نى قىلغاندا، بۇ قۇربانلىقلاردىن مەلۇم پارچە گۆش قۇربانلىق قىلماقچى بولغان كىشىنىڭ ياردىمىدە بولغان كاھىنغا ئايرىپ بېرىلگەن. بۇ گۆش «خۇداغا ئاتالغان گۆش» (ياكى «مۇقەددەس گۆش») دەپ ئاتالغان، بۇ گۆشنى پەقەت كاھىن ۋە ئۇنىڭ ئائىلىسىدىكىلەر يېيىشكە بولىدۇ.

كاھىنلار جاۋابەن: «ياق» ــ دېدى.
13 ۋە ھاگاي: «بىرسى جەسەتكە تېگىپ «ناپاك» بولغان بولسا،[16] ئۇ بۇ
ئاش-ئوزۇقنىڭ قايسىبىرىگە تەگسە، ئۇنداقتا ئاش-ئوزۇق ناپاك بولامدۇ؟» ــ
دەپ سورىدى.
كاھىنلار جاۋابەن: «ئۇ ناپاك بولىدۇ» ــ دېدى.
14 ئاندىن ھاگاي جاۋابەن مۇنداق دېدى: ــ«پەرۋەردىگار: «ئەمدى بۇ
خەلق، بۇ «يات ئەل» مېنىڭ ئالدىمدىمۇ شۇنداقتۇر، ئۇلارنىڭ قوللىرىدا
ئىشلەنگەنلىرىنىڭ ھەممىسىمۇ شۇنداقتۇر، شۇنىڭدەك ئۇلارنىڭ شۇ يەردە[17]
ماڭا ھەربىر سۇنغانلىرىمۇ ناپاكتۇر[18]» ــ دەيدۇ.
15 ــ ئەمدى ھازىر كۆڭۈل قويۇپ ئويلىنىڭلار ــ
بۈگۈندىن باشلاپ، مۇشۇ ۋاقىتتىن تارتىپ كۆرۈڭلار ــ تاكى پەرۋەردىگارنىڭ
ئىبادەتخانىسىدىكى تاش ئۈستىگە يەنە بىر تال تاش قويۇلغۇچە[19]، 16

16 «ناپاك بولغان» ــ مۇسا پەيغەمبەرگە چۈشۈرۈلگەن قانۇن بويىچە، بىرسى جەسەتكە ياكى جەسەت قويۇلغان جايغا تەگسە، ياكى بەزى خىل كېسەل كىشىلەرگە تەگسە، «ناپاك» دەپ ھېسابلانغان. ئۇ بىر مەزگىل (بەزىدە بىر كۈن، بەزىدە بىر ھەپتە) ئايرىم تۇرۇشى كېرەك ئىدى. ئايرىم تۇرغاندىن كېيىن غۇسۇل قىلىپ (پۈتۈنلەي يۇيۇنۇپ) ئاندىن «پاك» دەپ ھېسابلانغان.

17 «شۇ يەردە» دېگەن سۆز بەلكىم «ناپاك قوللىرىدا» دېگەننى كۆرسىتىشى مۇمكىن.

18 بۇ سۆز ئىسرائىلغا ناھايىتى ئېغىر ئىدى. ئىسرائىل ئۆزى كاپىر بىر «يات ئەل» بولغان ئوخشايدۇ. ئۇلاردىكى خارابە بولغان مۇقەددەس ئىبادەتخانىنىڭ ئۆزى ئۇلارنىڭ «پەرۋايىم پەلەك» دېگەندەك بىخۇدلۇق گۇناھلىرىغا گۇۋاھ بېرىدۇ. مۇسا پەيغەمبەرگە چۈشۈرۈلگەن قانۇن بويىچە، گۇناھلار پەقەت «قان تۆكۈلۈپ قىلىنغان قۇربانلىق»لار ئارقىلىق «يېپىلغان» بولىدۇ. بىراق مۇقەددەس ئىبادەتخانىنىڭ ئۆزى خارابە بولۇپ، ئۇلار سۇنغان قۇربانلىقلارنى ئۆزلىرىنىڭ «ناپاك قوللىرى» تۈپەيلىدىن «ناپاك بولدى» دېسەك، ئەمدى ئۇلار قانداقمۇ پاك بولالايدۇ؟ «كىم ناپاك نەرسىلەردىن پاك نەرسىنى چىقىرالايدۇ؟ ــ ھېچكىم!» («ئايۇپ»، 4:14). پەقەت رەھىم-شەپقەتلىك بىر خۇدا ئۆزى ناپاك خەلقى ئۈچۈن بىر ئىش قىلسا، ئاندىن قۇتقۇزۇلغىلى بولىدۇ. ئەمدى خۇدا (15-ئايەت) ئۇلارنىڭ گۇناھلىرىنى كەچۈرۈم قىلىپ، ئۇلارغا ئۈمىد بېرىدۇ. ئۇنىڭ قانداق يول بىلەن ئۇلارنىڭ گۇناھلىرىنى كەچۈرۈم قىلغانلىقى ئېيتىلمىدى. بۇ مەسىلىلەرگە بولغان جاۋاب (يەنى خۇدانىڭ ئاخىرىدا ئادەملەرنى گۇناھدىن پاكلاش ئۈچۈن نېمە ئىش قىلغانلىقى) پەقەت ئىنجىلدىن تېپىلىدۇ.

19 «ئىبادەتخانىسىدىكى تاش ئۈستىگە يەنە بىر تال تاش قويۇلغۇچە» ــ ھاگاي پەيغەمبەر سۆز قىلغاندىن كېيىن، خەلق قايتا قۇرۇلۇشنىڭ خىزمىتىنى يېڭىۋاشتىن باشلىغان كۈنگىچە، يەنى «ئىككىنچى يىلى، ئالتىنچى ئاينىڭ يىگىرمە تۆتىنچى كۈنى» (27-سېنتەبىر)گىچە دېگەنلىكتۇر.

شۇنىڭدىن ئىلگىرىكى[20] كۈنلەردە، بىرسى «يىگىرمە كۈرە»لىك بىر دۆۋە ئاشلىقنى ئالغىلى كەلگەندە، مانا پەقەت ئون كۈرىلا چىقتى؛ بىرسى شاراب كۆپىدىن ئەللىك كومزەك ئالغىلى كەلسە، مانا پەقەت يىگىرمە كومزەك چىقتى. [17] مەن قوللىرىڭلار بىلەن ئىشلىگەن بارلىق ئىشلىرىڭلاردا سىلەرنى جۇدۇن، هال ۋە مۆلدۈر ئاپەتلىرى بىلەن ئۇرۇپ كەلدىم؛ بىراق سىلەر يېنىمغا قايتمىدىڭلار.[21]

[18] ئەمدى ئۆتۈنىمەنكى، كۆڭۈل قويۇپ ئويلىنىڭلار ــ بۈگۈن، يەنى توققۇزىنچى ئاينىڭ يىگىرمە تۆتىنچى كۈنىدىن باشلاپ، مۇشۇ ۋاقىتتىن تارتىپ، ــ يەنى پەرۋەردىگارنىڭ ئىبادەتخانىسىنىڭ قايتا قۇرۇلۇشىنى باشلىغان كۈنىدىن كېيىنكى ئىشلارغا كۆڭۈل قويۇپ ئويلىنىڭلار؛ [19] دانلار ئامبارغا يىغىلدىمۇ؟ ئۈزۈم تاللىرى، ئەنجۈر، ئانار ھەم زەيتۇن دەرەخلىرى ھېچ مېۋە بەرمىدى. بىراق مەن بۈ كۈندىن باشلاپ سىلەرنى بەرىكەتلەيمەن»[22].

تۆتىنچى ۋەھىي - ئاخىرقى زامان، زەرۇببابەل توغرۇلۇق

[20] ۋە پەرۋەردىگارنىڭ سۆزى شۇ ئاينىڭ يىگىرمە تۆتىنچى كۈنى ھاگايغا ئىككىنچى قېتىم كېلىپ مۇنداق دېيىلدى: ــ

[21] ــ يەھۇداغا ۋالىي بولغان زەرۇببابەلگە سۆز قىلىپ مۇنداق دېگىن: ــ ــ «مەن ئاسمانلارنى، زېمىننى تەۋرىتىشكە تەمشىلىۋاتىمەن[23]؛

[22] پادىشاھلىقلارنىڭ تەختىنى ئۆرۈۋېتىمەن، ئەللەرنىڭ پادىشاھلىقلىرىنىڭ كۈچىنى يوقىتىمەن؛ جەڭ ھارۋىلىرى ھەم ئۇنىڭ ئۈستىدە ئولتۇرغانلارنى ئۆرۈۋېتىمەن؛ ئاتلار ۋە ئاتلىق ئەسكەرلەر، ئۇلارنىڭ ھەربىرى ئۆز قېرىندىشىنىڭ قىلىچى بىلەن موللاق ئاتقۇزۇلىدۇ.

---

[20] «ئىلگىرىكى» ــ ئىبرانيي تىلىدىكى بۇ سۆز بەزىدە «ئىلگىرىكى»، بەزىدە «كېيىنكى» دېگەننى بىلدۈرىدۇ. قوشۇمچە سۆزلىرىمىزدە «ئىلگىرىكى» دېگەن تەرجىمىمىزنىڭ سەۋەبىنى ئېيتىمىز.

[21] ھاگاي پەيغەمبەر مۇشۇ يەردە تەۋرات «ئاموس» 4-باب، 9-ئايەتنى نەقىل كەلتۈرىدۇ.

[22] بۇ 16-19-ئايەتلەرنى قوشۇمچە سۆزلىرىمىزدە تەھلىل قىلىمىز.

[23] بۇ سۆزلەر (ۋە 22-ئايەت) 6-7-ئايەتتىلەردىكىگە ئوخشاش، بەلكىم ئاخىرقى زاماندىكى ئىشلارنى كۆرسىتىدۇ.

[23] شۇ كۈنىدە ــ دەيدۇ ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار ــ ــ مەن سېنى، يەنى شېئالتىئەلنىڭ ئوغلى زەرۇبابەلنى ئالىمەن، ــ دەيدۇ پەرۋەردىگار ــ ئاندىن سېنى خۇددى مۆھۈرلۈك ئۈزۈكۈمدەك قىلىمەن؛ چۈنكى مەن سېنى تاللىۋالدىم[24]، ــ دەيدۇ ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار».

[24] بۇ بېشارەتنىڭ ئەمەلگە ئاشۇرۇلۇشىنى «قوشۇمچە سۆز»ىمىزدە تىلغا ئالىمىز.

قوشۇمچە سۆز

مۇقەددەس ئىبادەتخانىنىڭ ئەھمىيىتى بەزى ئايەتلەرنىڭ شەرھلىرى

بۇ يەردە «مۇقەددەس ئىبادەتخانىنىڭ خۇدا ئالدىدا نېمە ئەھمىيىتى بار؟» – دېگەن مەسىلە ئۈستىدە كۆڭۈل قويۇپ بىرئاز ئويلىنىش بەلكىم پايدىلىقتۇر. ھاگاي پەيغەمبەردىن 400 يىل ئىلگىرى، سۇلايمان پادىشاھ تۇنجى «مۇقەددەس ئىبادەتخانا»نى قۇرۇپ چىققاندا ئۇ: «خۇدا ئۆزى راستلا يەر يۈزىدە ماكان قىلامدۇ؟ مانا، ئاسمانلار بىلەن ئاسمانلارنىڭ ئاسمىنى سېنى سىغدۇرالمايدىغان يەردە، مەن ياسىغان بۇ ئۆي قانداقمۇ سېنىڭ ماكانىڭ بولالىسۇن؟!» دېدى («1پاد.» 27:8).

خۇدا راستلا «ئادەملەرنىڭ قوللىرى بىلەن ياسىغان بىر ئۆيىنى ماكان قىلامدۇ؟» («روس.» 48:7).

خۇدا ئۆزى بىر چاغدا يەشايا پەيغەمبەر ئارقىلىق:

– «ئاسمانلار مېنىڭ تەختىم،
زېمىن بولسا، ئاياغلىرىمغا تەختىپەردۇر،
ئەمدى ماڭا قانداق ئۆي-ئىمارەت ياسىماقچىسىلەر؟
ماڭا قانداق يەر ئارامگاھ بولالايدۇ؟
بۇلارنىڭ ھەممىسىنى مېنىڭ قولۇم ياراتقان، ئۇلار شۇڭلاشقىلا بارلىققا كەلگەن ئەمەسمىدى؟» دەپ سورىغان («يەش.» 2-1:66).

بۇ ئىشلاردىن تېخىمۇ ئىلگىرى خۇدا ئىسرائىلغا زور كۈچلۈك مۆجىزىلەرنى كۆرسىتىپ مۇسا پەيغەمبەرنىڭ ۋاستىسى بىلەن مىسىردىكى قۇللۇقتىن قۇتقۇزغانىدى. ئۇ ئۇلارنى چۆل-باياۋاندىن ئۆتكۈزۈپ «سىناي تېغى»غا يېتەكلەپ، شۇ يەردە يەنە مۇسانىڭ ۋاستىسى بىلەن ئۇلارغا ئۆز مۇقەددەس قانۇن ۋە بەلگىلىمىلىرىنى تاپشۇرغانىدى. شۇ يەردە خەلق پەرۋەردىگارنىڭ سىناي تېغى ئۈستىدە گۈلدۈرماملار، چاقماقلار،

يەر تەۋرەشلەر، بۇلۇتلار ھەمراھ بولغان دەھشەتلىك ھۇزۇرىنى كۆرگەن. ئۇلارنىڭ پەرۋەردىگارنىڭ ھۇزۇرىغا يېقىنلىشىشى مەنئى قىلىنغان ــ دەرۋەقە ئۇلارنىڭمۇ شۇ دەھشەتلىك كۆرۈنۈشكە يېقىنلىشىش نىيىتى يوق ئىدى! مۇقەددەس قانۇندىكى بىباھا دانالىق بايلىقلىرى مۇساغا تاغ ئۈستىدە تاپشۇرۇلغاندىن كېيىن، پەرۋەردىگار دەرھال مۇساغا ۋە پۈتۈن خەلققە ھەيرانۇھەس قالدىغان بىر ئىشنى بۇيرۇغان. بۇيرۇققا قارىغاندا، بۇ ئىش خۇدانىڭ كۆڭلىدە مۇھىم بولغان: ــ «كىمنىڭ كۆڭلى ھەدىيە سۇنۇشنى خالىسا، ئۇنىڭدىن ماڭا سۇنۇلىدىغان «كۆتۈرمە ھەدىيە»نى تاپشۇرۇۋېلىڭلار... ئۇلار مېنىڭ ئۆزلىرى ئارىسىدا ماكان قىلىشىم ئۈچۈن ... ماڭا بىر مۇقەددەس تۇرالغۇنى ياسىسۇن...» («مىس.» 25:1-8-ئايەت)

بۇ ئىش بىزنىڭ چوڭقۇر ئويلىنىشىمىزغا ئەرزىيدۇ. سىناي تېغىدا ئۆزىنى كۆرسەتكەندەك، يېقىنلاشقىلى بولمايدىغان، قورقۇنچلۇق پاك-مۇقەددەسلىك ئىچىدە تۇرغان بىر خۇدا قانداقمۇ (ۋە نېمىشقا)؟: «سىلەرنىڭ ئاراڭلاردا (يەنى ئىسرائىلدەك گۇناھكار بىر قوۋم ئارىسىدا) ماكانلاشماقچىمەن» ــ دەيدۇ؟ بىراق ئەھۋال ھەقىقەتەن شۇنداق ئىدى.

ئۇلار قۇرغان چېدىرنىڭ سىرتقى كۆرۈنۈشىدىن ۋە ئەتراپىدىكى قورۇسىدىن قارىغاندا شاھلىق ئوردىغا ئوخشىغان يەرلىرى يوق دېيەرلىك، دەرۋەقە ئىنتايىن ئاددىي ئىدى. ئىككى يېرىم مېتر ئېگىزلىكتىكى ئاپئاق لىباس قورۇنى ئوراپ تۇراتتى. چېدىرنىڭ ئۈستىنى ئۆچكە تېرىسى، ئۆچكە تېرىسىنىڭ ئۈستىگە دېڭىز يىلپىزى ياكى دېلفىن تېرىسى قويۇش بىلەن قاپلىغان. بىراق چېدىرنىڭ ئىچىنىڭ ھەممىلا يېرىدە شوخ رەڭ، يەنى ئاق، كۆك، سۆسۈن، قىزىل ۋە ئالتۇن رەڭلەر كۆرۈنەتتى. ئىچىدىكى «مۇقەددەس جاي»دا، ئالتۇندىن ياسالغان بىر چىراغپاي نان تىزىلغان ئالتۇن ئۈستەلنى، ئالتۇن خۇشبۇيداننى، كۆك، سۆسۈن، قىزىل يىپتىن ۋە ئالتۇن يىپ (سىم)تىن توقۇلغان «ئىچكى پەردە»نىمۇ نۇرلاندۇراتتى. پەردە ئۈستىدىمۇ پەرىشتە شەكلىدىكى ئالتۇن كەشتە تىكىلگەن بىرنەچچە «كېرۇب» بار ئىدى. بۇ «ئىچكى پەردە»نىڭ كەينى «ئەڭ مۇقەددەس جاي» ئىدى. شۇ يەرگە كىرىشكە پەقەت «باش كاھىن»نىڭ ئۆزى رۇخسەتلىك ئىدى، شۇنداقلا پەقەت بىر يىلدا بىر قېتىم رۇخسەت قىلىناتتى.

«ئەڭ مۇقەددەس جاي» ئىچىدە ھېچقانداق تەبىئىي ياكى سۈنئىي يورۇقلۇق يوق ئىدى، ئەمەلىيەتتە ئۇنىڭ ھاجىتى يوق ئىدى. ئىچىدە ھېچقانداق بۇتتەك شەكىل، سۈرەت، سىيما-سىزما ياكى بۇتسىمان نەرسە يوق ئىدى. پەقەت بىر ساندۇق بار ئىدى. ساندۇق «ئەھدە ساندۇقى» دەپ ئاتىلاتتى؛ ئۇنىڭ ئىچىدە خۇدانىڭ مۇسا پەيغەمبەرگە تاپشۇرغان، تاش تاختايلارغا ئويۇلغان ئەھدە پەرمانلىرى بار ئىدى. ساندۇق ياغاچتىن ياسىلىپ ئالتۇن بىلەن ھەللەنگەنىدى. ئۇنىڭ ئۈستىدە «كافارەت تەختى» («رەھىم-شەپقەت تەختى»)، يەنى ئالتۇن بىر سۇپا بار ئىدى. «كافارەت تەختى»نىڭ ئىككى تەرىپىنىڭ ھەربىرىدە ياغاچتىن ياسىلىپ ئالتۇندىن ھەللەنگەن، تەخت ئۈستىگە قارىتىلغان بىر «كېرۇب» (خۇدانىڭ جازاسىنى يۈرگۈزگۈچى كۈچلۈك پەرىشتىسى)نىڭ شەكلى بار ئىدى. بىراق «كافارەت تەختى»نىڭ ئۆزى بوش تۇراتتى. دېگىنىمىزدەك شۇ يەرگە ھېچقانداق يورۇقلۇق كېرەك ئەمەس ئىدى، چۈنكى خۇدانىڭ ئۆز ھۇزۇرىدا، «كافارەت تەختى»نىڭ ئۈستىدە پارلاپ تۇرىدىغان تىلسىمات ساماۋى بىر نۇر كۆرۈنەتتى. يەھۇدىيلار بۇ نۇرنى «شېكىناھ شان-شەرەپ» دەپ ئاتايتتى. خەلق «مۇقەددەس چېدىر»نىڭ سىرتقى قورۇسىغا كىرىپ قۇربانگاھنىڭ يېنىدا ئۆز دۇئا-تىلاۋەتلىرىنى قىلالايدۇ. دۇئا-تىلاۋەت قىلىشتا ھەردائىم ئۆزىنىڭ كەچۈرۈم قىلىنىش، گۇناھتىن پاكلىنىش ھاجىتىنى ياكى رەھمەت-ئىبادەت قىلىشقا بولغان ئارزۇسىنى ئىپادىلەيدىغان مۇۋاپىق بىر قۇربانلىقنى كاھىنلارنىڭ ۋاستىسى بىلەن سۇنۇش كېرەك ئىدى. خۇدا شۇنداقلا مۇقەددەس چېدىر ئارقىلىق ئۆزىگە يېقىنلىشىشقا بىر يول ئاچقانىدى.

ئەھۋال سۇلايمان پادىشاھنىڭ دەۋرىگىچە 573 يىل شۇ پېتى داۋاملاشقان (مۇقەددەس كىتابنىڭ بەزى يەرلىرىدە، خەلقنىڭ خۇدانىڭ غەزىپى ئاستىدا تۇرغان ۋاقتى جەمى 93 يىل بولۇپ، ئۇ 573 يىلدىن چىقىرىۋېتىلسە، 480 يىل قالىدۇ). شۇ چاغدا ئىسرائىل چۆل-باياۋاندىن ئۆتۈپ سەرسان بولغان ۋاقتىغا خېلى ئۇزۇن بولغانىدى، ئۇلار بەلكى پەلەستىندە مۇقىم ئولتۇراقلاشقان. ئەسلىدە سۇلايماننىڭ ئاتىسى داۋۇت پەيغەمبەر خۇدانىڭ ئۆيىنى چېدىردىن مۇقىمراق، يېرۇسالېمغا ھېيتلەرنى تەبرىكلەشكە چىققان كۆپ كىشىلەر پاتقۇدەك چوڭراق قىلىپ ياسىشىمىز كېرەك، دېگەن ئويغا كەلگەنىدى. ئۇ شۇڭلاشقا مۇشۇنداق بىر ئۆيىنى قۇرۇشقا

تەييارلىقلارنى باشلىغاندى، براق خۇدا ئۇنىڭغا: ئوغلۇڭ سۇلايمان بۇ خىزمەتنى قىلىشى كېرەك، دەپ ئايان قىلغانىدى. ئىشلار شۇنداق بولدى. سۇلايمان قۇرغان ئىبادەتخانا بەلكىم شۇ دەۋردە يەر يۈزىدىكى ئەڭ ھەيۋەتلىك بىنا بولسا كېرەك. بەزىلەر ئىبادەتخانىنى كۆرۈش ئۈچۈنلا يېرۇسالېمغا ئۇزۇن سەپەر قىلىغان. قۇرۇش خىزمىتى تۈگىگەندە، سۇلايمان پادىشاھ ئۆزىنى خۇداغا رەسمىي ئاتاپ بېغىشلاشقا خەلقنى يىغقاندا، يۇقىرىدا نەقىل كەلتۈرگىنىمىزدەك: —

«خۇدا ئۆزى ھەقىقەتەن يەر يۈزىدە ماكان قىلامدۇ؟ مانا، ئاسمانلار بىلەن ئاسمانلارنىڭ ئاسمىنى سېنى سىغدۇرالمىغان يەردە، مەن ياسىغان بۇ ئۆي قانداقمۇ سېنىڭ ماكانىڭ بولالىسۇن؟!» دېگەن سۆزلەرنى ئېيتتى. («پادىشاھلار (1)» 8-باب)

تەۋراتتىكى تارىخىي خاتىرىلەر بويىچە، ئۇنىڭ دۇئاسى تۈگەپلا، ئوت ئاسماندىن چۈشۈپ قۇربانگاھ ئۈستىدىكى قۇربانلىقلارنى كۆيدۈرۈۋەتتى ۋە خۇدانىڭ شان-شەرىپىنىڭ نۇرى ئادەمنى يەرگە يىقىتىدىغان دەرىجىدە ئۆيگە تولدى. ئەسلىدە «مۇقەددەس چېدىر»دا تۇرغان تىلسىمات ساماۋى «شېكىناھ شان-شەرەپ» بولغان نۇر ھازىر سۇلايمان پادىشاھ قۇرغان ئىبادەتخانىنىڭ «ئەڭ مۇقەددەس جاي»ىدا پارلايدىغان بولدى.

400 يىلدىن كېيىن، ئەزاكىيال پەيغەمبەر قورقۇنچلۇق بىر ئالامەت كۆرۈنۈشنى كۆردى. ئۇ «شېكىناھ شان-شەرەپ»نىڭ خەلقنىڭ گۇناھى تۈپەيلىدىن مۇقەددەس ئىبادەتخانىدىن چىقىپ شىمال تەرەپكە كەتكەنلىكىنى كۆردى. بۇ ئالامەتتىن ئۇزۇن ئۆتمەيلا بابىل پادىشاھى نېبوقادنەسار شىمالدىن كېلىپ يېرۇسالېم شەھىرىنى، جۈملىدىن مۇقەددەس ئىبادەتخانىنى پۈتۈنلەي ۋەيران قىلدى. خۇدا ئۆز خەلقىگە بۇتپەرەسلىكى، ۋاپاسىزلىقى ۋە ئېتىقادسىزلىقى ئۈچۈن ئۇلارغا بولغان غەزىپىنى كۆرسەتمەكتە ئىدى. يۇقىرىدا ئېيتقىنىمىزدەك ئۇلار 70 يىل بابىل ئىمپېرىيەسىگە سۈرگۈن بولدى. ئاندىن كېيىن «كىرىش سۆز»دە تەسۋىرلەنگەن ئىشلار يۈز بەردى: پارس ئىمپېراتورى قورەش ئىمپېرىيەسىدىكى ھەرقانداق سۈرگۈن بولغانلارغا ئۆز ۋەتىنىگە قايتىشقا رۇخسەت بەردى، شۇنىڭدەك سۇلايمان قۇرغان مۇقەددەس ئىبادەتخانىنى قايتا قۇرۇشنى بۇيرۇپ، ئۆز ئىمپېرىيەسى ئۈچۈن شۇ يەردە دۇئا قىلىنىسۇن دەپ تەلەپ قىلدى («ئەزرا»، 1:1-3-ئايەتنى كۆرۈڭ).

بىز هازىر هاگاي پەيغەمبەرنىڭ قايتا قۇرۇلغان ئىبادەتخانا توغرۇلۇق بېشارەتلىرىگە ئۆتىمىز: –

ئاۋۋال 1-باب، 8-ئايەت: –

«تاغقا چىقىپ، ياغاچنى ئېلىپ كېلىڭلار، ئۆيني سېلىڭلار؛ شۇنداق قىلىپ مەن ئۇنىڭدىن خۇرسەن بولىمەن، شان-شەرەپكە ئېرىشىمەن» – دەيدۇ پەرۋەردىگار».

بۇ ئاددىي بىر بۇيرۇق، چۈشىنىشلىك بىر ۋەدىدۇر. بىراق خۇدا نېمە يولدا ئىبادەتخانىدا ئۆزىگە «شان-شەرەپكە ئېرىشىدۇ؟». تېكىستتە خاتىرىلەنگەندەك، ئىبادەتخانىنىڭ ئەسلىدىكى ھەيۋىسىنى كۆرگەن بەزى بوۋايلار ھازىر قولىدىكى چەكلىك ماتېرىياللارغا قاراپ، پەقەت ئىشنى داۋاملاشتۇرغۇسى كەلمىگەن. ھازىرقى يېرىم قۇرۇلغان تاملار سۇلايماننىڭ قۇرغىنى بىلەن سېلىشتۇرغۇچىلىكى يوق؛ ئۇلارنىڭ قولىدا سۇلايمان تەييارلىغىنىچىلىك ئالتۇن-كۈمۈش ياكى ھەتتا مىسمۇ ناھايىتى ئاز ئىدى. شۇ پەيتتە، هاگاي ئارقىلىق ئۇلۇغ بېشارەت كەلدى: –

(ئاۋۋال 2-باب، 7-ئايەت: –

«مەن بارلىق ئەللەرنى تەۋرىتىمەن؛ نەتىجىدە ئەللەرنىڭ سەرخىل ئەتىۋار نەرسىلىرى ئېلىپ كېلىنىدۇ. مەن مۇشۇ ئۆيني شان-شەرەپكە تولدۇرىمەن».

ئاندىن 2-باب، 9-ئايەت: –

«بۇ ئۆينىڭ كېيىنكى شان-شەرىپى ئەسلىدىكىدىن زور بولىدۇ، ... ۋە مەن مۇشۇ يەردە ئامان-خاتىرجەملىك ئاتا قىلىمەن».

ھالبۇكى، بۇ ئۆيني قۇرۇپ چىققاندا خۇدانىڭ «شېكەيناھ شان-شەرەپ»ىنىڭ قايتىپ كېلىشى توغرۇلۇق ھېچ خاتىرە يوقتۇر. ئاسماندىن ھېچ ئوت چۈشمىدى، ئۆي ئالدىنقى قېتىم بولغاندەك ھېچ ئىس-تۈتەككە تولمىدى. يەھۇدىيلارنىڭ كېيىنكى تارىخلىرىدىمۇ «شېكەيناھ شان-شەرەپ»نىڭ قايتا كەلمىگەنلىكى ئوچۇق بايان قىلىنىدۇ.

ئۇنىڭدىن كېيىنكى 500 يىل مەزگىلدە، ئىسرائىل پارس ئىمپېرىيەسىگە بېقىنىشتىن گرېك ئىمپېرىيەسىگە بېقىنىشقا ئۆتۈپ، يەنە رىم ئىمپېرىيەسىگە بېقىنىشقىمۇ ئۆتتى. رىم ئىمپېرىيەسى ھېرود ئىسىملىك ئېدومىلۇق بىر كىشىنى

ئىسرائىل ئۈستىگە «پادىشاھ» بولۇشقا بېكىتتى. ئەمەلىيەتتە ئۇ پادىشاھ ئەمەس، بەلكى رىمنىڭ بىر قورچىقى ئىدى؛ بىراق ئۇ ئامالنىڭ بارىچە يەھۇدىي خەلقىنى ئۆزىگە قايىل قىلماقچى ئىدى. بۇنىڭ مۇمكىنچىلىكى يوق دېيەرلىك ئىدى، چۈنكى بىرىنچىدىن ئۇ يەھۇدىي ئەمەس ئىدى؛ ئۇنىڭ ئۈستىگە ئۇ ئېدوملۇق ئىدى؛ ئېدوملۇقلار دەۋردىن-دەۋرگىچە يەھۇدىي خەلقى بىلەن دۈشمەنلىشىپ كەلگەن. شۇڭلاشقا ئۇ پۇقرالارنىڭ قوللىشىغا ئېرىشىش ئۈچۈن زەرۇبابەل قايتا قۇرغان ئىبادەتخانىنى ئۆزى كېڭەيتىپ قايتا قۇرۇشنى قارار قىلدى. ئۇ شۇنداق قىلدى. بۇنىڭغا 46 يىل كەتتى («يۇھ.» 20:2نى كۆرۈڭ). پۈتۈن يېڭى ئىبادەتخانا 300 مېتر ئۇزۇنلۇقتا تۆت چاسىلىق بولۇپ، ئىچىدە ئىچكى، ئوتتۇرا، تاشقى ئۈچ قورۇسى بار ئىدى. سىرتقى تام 20 مېتر ئېگىزلىكتە بولۇپ، ئۇنىڭ ئۈستىدە مۇنارلار بار ئىدى. «راببىيلار» (يەھۇدىي «ئىمام»لار)نىڭ دېيىشىچە، پۈتۈن ئىمارەت 210 مىڭ كىشىنى پاتقۇزالايتتى. ئىچكى قورۇدا بىر-بىرىگە تۇتاش بولغان «مۇقەددەس جاي» ۋە «ئەڭ مۇقەددەس جاي» سىرتقى ھويلىسىنىڭ تېمىدىن بەلكىم يەنە 30 مېتر ئېگىزلىكتە تۇراتتى. ھەممە جايىنىڭ ئىچى-تېشىنىڭ كۆپ يەرلىرى مەرمەر بىلەن قاپلانغان ياكى ئالتۇن بىلەن ھەللەنگەنىدى. پۈتۈن ئىبادەتخانا يېرۇسالېمنىڭ زىئون تېغى ئۈستىگە جايلاشقانىدى. شۇ دەۋرگىچە، شۈبھىسىزكى، ئۇ يەر يۈزىدە قۇرۇلغان بىنالار ئارىسىدا ئەڭ ھەيۋەتلىك ئىمارەت ئىدى. شۇڭا: «بۇ ئۆيىنىڭ كېيىنكى شان-شەرىپى ئەسلىدىكىدىن زور بولىدۇ» دېسە بولامدۇ؟ قىزىق يېرى شۇكى، «راببىيلار» بىرلا ئاۋاز بىلەن بەرگەن جاۋاب: «ياق!» ئىدى. چۈنكى خۇدانىڭ ئۆز ھۇزۇرىنى كۆرسەتكەن «شېكەيناھ شان-شەرەپ»ى قايتمىغانىدى. يەنە 40 يىلدىن كېيىن (مىلادىيەدىن كېيىنكى 70-يىلى) بۇ ھەيۋەتلىك ئىبادەتخانىمۇ رىم ئىمپېرىيەسى تەرىپىدىن ۋەيران قىلىۋېتىلدى. ئەگەر ھاگاي پەيغەمبەرنىڭ بېشارىتى ھەقىقىي ئەمەلگە ئاشۇرۇلغان بولسا، ھېرود پادىشاھ ئىبادەتخانىنى قايتا قۇرغىنىدىن ئىبادەتخانا ۋەيران بولغۇچە بولغان مۇشۇ ئارىلىقتا ھاگاينىڭ شۇ بېشارىتى قانداق ئەمەلگە ئاشۇرۇلغاندۇ؟ بۇنىڭغا ئىنجىل بىزگە ئېنىق بىر جاۋاب بېرىدۇ. خۇدانىڭ «شېكەيناھ شان-شەرەپ»ى دەرۋەقە مۇقەددەس ئىبادەتخانىغا قايتىپ كەلگەنىدى. بىراق ئۇ پارقىراپ تۇرىدىغان تىلسىمات ساماۋى بىر نۇرنىڭ شەكلىدە ئەمەس، بەلكى بىر شەخسنىڭ شەكلىدە ــ رەب ئەيسا مەسىھنىڭ ئۆزى ئىدى.

ئەيسا مەسىھ خىزمىتىنى ئاشكارا ئېلىپ بېرىشقا باشلىغاندا، تۆۋەندىكى ۋەقە يۈز بەرگەن: –

(ئىنجىل، «يۇھ.» 2:13-22-ئايەت)

«يەھۇدىيلارنىڭ ئۆتۈپ كېتىش ھېيتىغا يېقىن قالغاندا، ئەيسا يېرۇسالېمغا باردى. ئۇ ئىبادەتخانا ھويلىلىرىدا كالا، قوي ۋە كەپتەر-پاختەك ساتقۇچىلارنى ھەم ئۇ يەردە ئولتۇرغان پۇل تېگىشكۈچىلەرنى كۆردى. ئۇ تانىدىن قامچا ياساپ، ئۇلارنىڭ ھەممىسىنى قوي-كاللىرى بىلەن قوشۇپ ئىبادەتخانىدىن ھەيدەپ چىقاردى. پۇل تېگىشكۈچىلەرنىڭ پۇللىرىنى چېچىپ، شىرەلىرىنى ئۆرۈۋەتتى ۋە پاختەك-كەپتەر ساتقۇچىلارغا:

– بۇ نەرسىلەرنى بۇ يەردىن ئېلىپ كېتىش! ئاتامنىڭ ئۆيىنى سودا-سېتىق ئۆيى قىلىشىۋالما! – دېدى.

بۇنى كۆرگەن مۇخلىسلىرى زەبۇردا مۇنداق پۈتۈلگىنىنى ئېسىگە ئېلىشتى:

«سېنىڭ مۇقەددەس ئۆيۈڭگە بولغان ئوتلۇق مۇھەببىتىم ئۆزۈمنى چۇلغىۋالدى!».

شۇنىڭ بىلەن يەھۇدىيلار ئۇ ئىشلارغا ئىنكاس بىلدۈرۈپ ئۇنىڭدىن:

– بۇنداق ئىشلارنى قىلغانىكەنسەن، قېنى، بىزگە نىمە مۆجىزىلىك ئالامەتنى كۆرسىتىپ بېرىسەن؟! – دەپ سورىدى.

ئەيسا ئۇلارغا جاۋاب بېرىپ:

– ئۇشبۇ ئىبادەتخانىنى چۇۋۇۋەتسەڭلار، مەن ئۈچ كۈن ئىچىدە ئۇنى يېڭىۋاشتىن قۇرۇپ چىقىمەن، – دېدى.

شۇنىڭ بىلەن بۇ يەھۇدىيلار يەنە ئۇنىڭغا:

– بۇ ئىبادەتخانىنى ياساۋاتقىلى ھازىرغىچە قىرىق ئالتە يىل كەتكەن تۇرسا، سەن ئۇنى قانداقسىگە ئۈچ كۈندىلا قۇرۇپ چىقالايسەن؟! – دېدى. ھالبۇكى، ئۇنىڭ «ئىبادەتخانا» دېگىنى ئۇنىڭ ئۆز تېنىنى كۆرسەتكەنىدى. شۇڭا، ئۇ ئۆلۈمدىن تىرىلگەندىن كېيىن، مۇخلىسلىرى ئۇنىڭ بۇ دېگىنىنى ئېسىگە ئالدى ۋە شۇنداقلا

مۇقەددەس يازمىلاردىكى بۇ ھەقتىكى بېشارەتكە ھەمدە ئەيسانىڭ ئېيتقان سۆزىگە ئىشەندى».

مەسىھنىڭ خەلق ئالدىدىكى خىزمىتىنىڭ ئاخىرىدا ئۇ ئوخشاش ئىشنى قىلدى: –

(بىز ماتتانىڭ بۇ ۋەقەلەر توغرۇلۇق بايانىدىن نەقىل كەلتۈرىمىز – «مات.» 16-12:21)

– «ئەمدى ئەيسا ئىبادەتخانا ھويلىلىرىغا كىرىپ، ئۇ يەردە ئېلىم-سېتىم قىلىۋاتقانلارنىڭ ھەممىسىنى ھەيدەپ چىقاردى. پۇل تېگىشىدىغانلارنىڭ شىرەلىرىنى ۋە پاختەك-كەپتەر ساتقۇچىلارنىڭ ئورۇندۇقلىرىنى ئۆرۈپ، ئۇلارغا:

– مۇقەددەس يازمىلاردا خۇدانىڭ: «مېنىڭ ئۆيۈم دۇئا-تىلاۋەتخانا دەپ ئاتىلىدۇ» دېگەن سۆزى پۈتۈلگەن؛ لېكىن سىلەر ئۇنى بۇلاڭچىلارنىڭ ئۇۋىسىغا ئايلاندۇرۇۋاپسىلەر! – دېدى.

ئىبادەتخانا ھويلىلىرىدا بولغاندا قارىغۇ ۋە توكۇرلار ئۇنىڭ ئالدىغا كەلدى، ئۇ ئۇلارنى ساقايتتى. لېكىن باش كاھىنلار بىلەن تەۋرات ئۇستازلىرى ئۇنىڭ ياراتقان مۆجىزىلىرىنى كۆرۈپ ۋە باللارنىڭ ئىبادەتخانىدا: «داۋۇتنىڭ ئوغلىغا ھوساننا-تەشەككۈرلەر بولغاي!» («ئى رەب، ھازىر سەن قۇتقۇزۇۋاتقىسەن!») دەپ توۋلىغىنىنى ئاڭلاپ غەزەپلەندى.

ئۇلار ئۇنىڭغا: – بۇ باللارنىڭ نېمە دەۋاتقانلىقىنى ئاڭلاۋاتامسەن؟ – دەپ سورىدى.

ئۇ ئۇلارغا: – ئاڭلاۋاتىمەن! سىلەر مۇقەددەس يازمىلاردىن شۇنى ئوقۇپ باقمىغانمۇ، «ئۆزۈڭگە كىچىك باللار ۋە بوۋاقلارنىڭ تىللىرىدىن مەدھىيە سۆزلىرىنى مۇكەممەل قىلدىڭ» دېگەننى ئوقۇپ باقمىغانمۇسىلەر؟ – دېدى».

مۇشۇ كۈندىن باشلاپ، شان-شەرەپلىك ئاخىرقى بىر ھەپتىدە، مەسىھ ئەيسا ھەركۈنى مۇقەددەس ئىبادەتخانىنى ئىگىلەپ، ئىبادەتخانىنىڭ ئىچىنى ئۆزىنىڭ ئاجايىب تەلىملىرى بىلەن توشقۇزۇپ، كېسەل-بىمارلار ئۈچۈن مۆجىزىلەرنى يارىتىپ تۇردى. بۇ ئىشلار ئىنجىل «مات.» 21-23-بابتا، «مار.» 11-12-بابتا، «لۇقا»

19-21-بابتا خاتىرلەنگەن. خۇدانىڭ «شېكەيناھ شان-شەرەپ»ى ھەقىقەتەن مۇقەددەس ئىبادەتخانىغا قايتىپ كەلگەندى ـ بىراق ھاكىملار ۋە كاھىنلار ئۇنى ئېتىراپ قىلمىدى. پەقەت روسۇل ماتتا بىزگە ئۇقتۇرغاندەك كىچىك باللار ئۇنى تونۇپ يەتتى. «ئىبادەتخانىنىڭ كېيىنكى شان-شەرىپى بەرھەق ئەسلىدىكىدىن زور بولدى» ـ چۈنكى ئۆزىدىن (ئىبادەتخانىدىن) ئۇلۇغ بىر زات، يەنى دەل خۇدانىڭ «كالامى» شۇ يەرگە يېتىپ كەلگەندى. شۇ ھەپتىنىڭ ئاخىرىدا دەل شۇ ھاكىملار ئۇنى قولغا ئېلىپ كرېستكە مىخلىدى، دەل «تەشنايىمىز بار بولغان خۇدانىڭ شېكەيناھ شان-شەرىپى»نى چەتكە قاقتى. لېكىن ئىشلار بۇنىڭ بىلەن تۈگىگىنى يوق؛ چۈنكى بۇ ئىشلارنىڭ ھەممىسى خۇدانىڭ مەسىھ ئەيسانى دۇنيانىڭ بارلىق گۇناھلىرىنى يۇيىدىغان قۇربانلىق قىلىشتىكى مۇكەممەل پىلانى ۋە مەقسىتى بىلەن بولغان.

باشقا بىر سورۇندا ئەيسا مەسىھ مۇنداق دېدى: («مات.» 5:12-6)

«سىلەر تەۋراتتىن شۇنى ئوقۇپ باقمىغانسىلەركى، ئىبادەتخانىدا ئىشلەيدىغان كاھىنلار شابات كۈنلىرى (ئارام ئېلىش كۈنلىرى) ئىشلەپ شابات تەرتىپىنى بۇزسىمۇ، گۇناھقا بۇيرۇلمايدۇ. بىراق مەن شۇنى سىلەرگە ئېيتىپ قويايكى، بۇ يەردە ئىبادەتخانىدىنمۇ ئۇلۇغ بىرسى بار».

ئۇ دەرۋەقە ئىبادەتخانىدىنمۇ ئۇلۇغ ـ چۈنكى ئىنجىل بىزگە ئۆگەتكەندەك ـ «ھەممىدىن بۇرۇن «كالام» بار ئىدى؛ كالام خۇدا بىلەن بىللە ئىدى ھەم كالام خۇدا ئىدى. ئۇ ھەممىدىن بۇرۇن خۇدا بىلەن بىللە ئىدى. ئۇ ئارقىلىق بارلىق مەۋجۇداتلار يارىتىلدى ۋە بارلىق يارىتىلغانلارنىڭ ھېچبىرى ئۇنىڭسىز يارىتىلغان ئەمەس...

«كالام» ئىنسان بولدى ھەم ئارىمىزدا (گرېك تىلىدا، چېدىر تىككەندەك) ماكانلاشتى؛ ۋە بىز ئۇنىڭ شان-شەرىپىگە قارىدۇق ـ ئۇ شان-شەرەپ بولسا، ئاتىنىڭ يېنىدىن كەلگەن، مېھىر-شەپقەت ۋە ھەقىقەتكە تولغان بىردىنبىر يېگانە ئوغلىنىڭكىدۇر» («يۇھاننا» 1-بابتىن).

ئۆزى خۇدا بولغان «كالام»نىڭ يالقۇنلۇق شان-شەرىپى «چېدىر بولغان» بىر ئىنسان تېنىگە چۈمكىدى ـ دەل خۇدا ئېيتقاندەك: «خەلق ئارىسىدا ماكانلىشىشىم

ئۆچۈن ماڭا بىر مۇقەددەس ماكان ـ چېدىر ياسالسۇن...». خۇدا ئىنسانلار بىلەن بىللە بولۇشنى خالايدۇ؛ گەرچە ھەممىمىز ئادەمئاتىمىزدىن باشلاپ گۇناھكار بولۇپ ياشىغان بولساقمۇ، بۇ ئۇنىڭ ئۆزگەرمەس مەقسىتى بولۇپ كەلگەندى. ئۇ ئەسلى ئىنسانىيەتنى ئۆزى بىلەن بولىدىغان دوستلۇق ۋە ئورتاقلىشىش ئۈچۈن ياراتتى. مەسىھنىڭ كرېستكە مىخلىنىش قۇربانلىقى ئارقىلىق بۇ دوستلۇق ۋە مۇناسىۋەتنى ئەسلىگە كەلتۈرگىلى بولىدۇ ـ مۇناسىۋەت ھەتتا ئادەمئاتىمىز تونۇپ يەتمىگەن ئۇلۇغ بىر دەرىجىدە بولىدۇ. داۋۇت پادىشاھنىڭ ئوغلى سۇلايمان مۇقەددەس ئىبادەتخانىنى قۇرغاندەك، داۋۇت پادىشاھنىڭ تېخىمۇ ئۇلۇغ ئوغلى مەسىھ ئەيسا ئۆلۈپ تىرىلگەندىن كېيىن، تېخىمۇ ئۇلۇغ مۇقەددەس ئىبادەتخانىنى قۇرۇشقا باشلىدى. بىز يۇقىرىدا نەقىل كەلتۈرگەندەك: ـ

«ئۇشبۇ ئىبادەتخانىنى چۇۋۇۋەتسەڭلار، مەن ئۈچ كۈن ئىچىدە ئۇنى يېڭىۋاشتىن قۇرۇپ چىقىمەن، ـ دېدى.

شۇنىڭ بىلەن بۇ يەھۇدىيلار يەنە ئۇنىڭغا:

ـ بۇ ئىبادەتخانىنى ياساۋاتقىلى ھازىرغىچە قىرىق ئالتە يىل بولغان تۇرسا، سەن ئۇنى قانداقسىگە ئۈچ كۈندىلا قۇرۇپ چىقالايسەن؟! ـ دېدى. ھالبۇكى، ئۇنىڭ «ئىبادەتخانا» دېگىنى ئۇنىڭ ئۆز تېنىنى كۆرسەتكەندى».

«ئىبادەتخانا بولغان ئۆز تېنى»نىڭ قۇرۇلۇشى ئۇ ئۆلۈپ ئۈچىنچى كۈندە يېڭى تېنىنىڭ تىرىلىشى بىلەن قايتىدىن باشلانغان. بىراق تېخىمۇ ئاجايىب يېرى شۇكى، ئۇنىڭغا ئىشەنگەن، خۇدانىڭ مۇقەددەس روھىنى قوبۇل قىلغانلارنىڭ ھەربىرى مۇقەددەس روھنىڭ ۋاستىسى بىلەن شۇ تەنگە تەۋە، يەر يۈزىدە تۇرغان بىر ئەزاسى قىلىنىدۇ.

«شۇڭا شۇنىڭدىن باشلاپ سىلەر مۇساپىرلار، ياقا يۇرتتىكىلەر ئەمەس، بەلكى مۇقەددەس بەندىلەرگە ۋەتەنداش بولىسىلەر، خۇدانىڭ ئۆيىدىكىلىرىدىن بولىسىلەر؛ سىلەر روسۇللار ۋە پەيغەمبەرلەر بولغان ئۇلنىڭ ئۈستىگە قۇرۇلماقتىسىلەر؛ بىنانىڭ «بۇرجەك تېشى» بولسا ئەيسا مەسىھ ئۆزىدۇر؛ ئۇنىڭدا پۈتكۈل بىنا پۇختا جىپسىلاشتۇرۇلۇپ، رەبدە مۇقەددەس بىر ئىبادەتخانا بولۇشقا ئۆسۈپ بارماقتا. سىلەرمۇ

قوشۇلۇپ ئۆنىڭدا خۇدانىڭ بىر تۇرالغۇسى بولۇشقا روھتا بىرلەشتۈرۈلۈپ قۇرۇلماقتىسىلەر»
(ئىنجىل، «ئەف.» 2-بابتىن).

مانا خۇدانىڭ ئەبەدىلئەبەد ئۆزگەرمەس مەقسىتى ـ بىر مۇقەددەس ئىبادەتخانا ـ رەخت، خىش، تاش، ھەتتا مەرمەر ياكى ئالتۇندىن ياسالغان ئەمەس، بەلكى ئۆزىنى سۆيگەن «ھايات تاشلار» بولغان كىشىلەردىن ياسالغان بىر ئىبادەتخانىدا ماكانلىشىشتىن ئىبارەتتۇر. ئۇ روھى ئارقىلىق ئۇلارنىڭ روھ-قەلبىدە تۇرىدۇ، ئۇلار دەل ئۆنىڭ خالىغان «ھايات ئىبادەتخانا»سىدۇر.

ئىنجىل، «1پېت.» 2:5: ـ

«سىلەر ئۆزۈڭلارمۇ تىرىك تاشلار سۈپىتىدە بىر روھىي ئىبادەتخانا قىلىنىشقا، خۇدانى خۇرسەن قىلىدىغان روھىي قۇربانلىقلارنى سۇنىدىغان مۇقەددەس كاھىن قاتارىدىكىلەر بولۇشقا قۇرۇلۇۋاتىسىلەر».

مانا بۇ خۇدانىڭ ئەزەلدىن بار بولغان مەقسىتى. ھاگاي پەيغەمبەر بېشارەت بەرگەن ئىبادەتخانا شۇ مەقسەتنىڭ ئەمەلگە ئاشۇرۇلۇشىنىڭ ئالدىنقى تەييارلىقى، شۇنداقلا نەزىرىمىزنى خۇدانىڭ نىشانلىرى ئۈستىگە مەركەزلەشتۈرۈشىمىز ئۈچۈن بىرخىل «بېشارەتلىك سۈرەت»تۇر. بۇ مەقسەتنى ئالغا سۈرۈش ئۈچۈن ھاگاي ۋە خۇدانىڭ سۆزىگە ئىتائەت قىلغان شۇ دەۋردىكىلەرگە مىننەتدارمىز.

2-باب، 7-ئايەتتىكى «مەن بارلىق ئەللەرنى تەۋرىتىمەن؛ نەتىجىدە ئەللەرنىڭ سەرخىل ئەتىۋار نەرسىلىرى ئېلىپ كېلىنىدۇ. مەن مۆشۇ ئۆينى شان-شەرەپكە تولدۇرىمەن» دېگەن سۆزلەرنىڭ تولۇق مەنىسى ۋە شەرەپلىكى پەقەت مەسىھ ئەيسا دۇنياغا قايتىپ كەلگەندە كۆرۈلىدۇ.

«خۇدانىڭ ئاۋازى» ۋە «پەيغەمبەرنىڭ سۆزلىرى» ئۈستىدە (12:1)

ھاگاي كىتابىدا ئۆزىنىڭ خەلقلەرگە بېشارەت بەرگەنلىكى تەسۋىرلىنىدىغان تۆۋەندىكىدەك مۇھىم بىر مەزمۇننى بايان قىلىدۇ. خەلق ئاۋۋال خۇدانىڭ ئاۋازىغا، ئاندىن ئۆنىڭ سۆزلىرىگە قۇلاق سالىدۇ (ۋە ئىتائەت قىلىدۇ): ـ

«شۇنىڭ بىلەن شېئالتىئەلنىڭ ئوغلى زەرۇببابەل، يەھوزاداكنىڭ ئوغلى باش كاھىن يەشۇئا ۋە خەلقنىڭ قالدىسىنىڭ ھەممىسى پەرۋەردىگار خۇداسىنىڭ ئاۋازىغا، شۇنىڭدەك پەرۋەردىگار خۇداسىنىڭ ھاگاي پەيغەمبەرنى ئەۋەتىشى بىلەن، ئۇنىڭ سۆزلىرىگە قۇلاق سالدى؛ خەلق پەرۋەردىگار ئالدىدا قورقتى»

بىرىنچىسىدە كۆرسىتىلگىنى «پەرۋەردىگار خۇداسىنىڭ ئاۋازى»، ئىككىنچىسىدە كۆرسىتىلگىنى «ھاگاي پەيغەمبەرنىڭ سۆزلىرى» ئىدى. بۇ ئايەت بىزگە ھەقىقەت بىلەن خاتالىقنى پەرق ئېتىشكە ياردەم بېرىدىغان بىر ئاچقۇچنى تەمىنلىگەن ئوخشايدۇ. مەلۇم بىر پەيغەمبەر ياكى خۇدانىڭ خەۋىرىنى توغرا يەتكۈزىدىغان ھەقىقىي تەلىم بەرگۈچى خۇدانىڭ سۆزىنى قىلغاندا، ئۇنى ئاڭلىغۇچى كىشىلەرنىڭ روھ-قەلبىدىمۇ ئۆز ھەقىقىتىنى تەستىقلاۋاتقان «خۇدانىڭ ئاۋازى» ئاڭلىنىپ تۇرىدۇ. بۇ ئاۋازنى قۇلاق بىلەن ئاڭلىغىلى بولمايدۇ، ئۇ بەلكى ھەقىقەتنى بىلدۈرىدىغان، تونۇتۇپ يەتكۈزىدىغان بىرخىل جىمجىت ئىچكى ئاۋازدىن ئىبارەت. ئاۋاز ئادەمنىڭ ۋىجدانىدەك سۆزلەيدۇ؛ بىز ۋىجداننىڭ ئۆزىنى «خۇدانىڭ ئاۋازى» دېسەكمۇ بولىدۇ. شۇڭا بىرسى تەلىم بەرگەندە ياكى بېشارەت بەرگەندە ئۇنىڭ دېگەنلىرىنى تەستىقلايدىغان خۇدانىڭ ئىچىمىزدە سۆز قىلىدىغان ئاۋازىنىمۇ ئىزدەپ ئاڭلىشىمىز كېرەك. بۇ تەستىقلاش بولمىسا، شۇ كىشىنىڭ سۆزلىرى ھەرقانچە ھەيۋەتلىك ياكى پاساھەتلىك بولسىمۇ، سۆزلىگۈچىنىڭ ئېلىپ كەلگىنى خۇدانىڭ سۆزى بولمايدۇ. ھەربىر تەلىم بەرگۈچى بەزى ئەھۋال ئاستىدا خۇدانىڭ سۆزلىرىنى ئۆز سۆز-پىكىرلىرى بىلەن ئارىلاشتۇرۇپ ئېيتىدۇ، ئەلۋەتتە؛ قانداقلا بولمىسۇن بىز خۇدانىڭ ئۆزىدىن نېمە كەلگەنلىكىنى تەستىقلىشىنى كۈتۈشىمىزگە توغرا كېلىدۇ؛ چۈنكى خۇدانىڭ سۆز-كالامى ئۆزىگە ناھايىتى قىممەتلىكتۇر. بۇ نۇقتا تۆۋەندىكى ئايەتلەردە ئىسپاتلىنىدۇ: —

(14-13:1)

«ئاندىن پەرۋەردىگارنىڭ ئەلچىسى ھاگاي پەرۋەردىگارنىڭ خەۋىرىنى خەلققە يەتكۈزۈپ:

— «مەن سىلەر بىلەن بىللىدۇرمەن» — دەيدۇ پەرۋەردىگار، — دېدى.

ۋە پەرۋەردىگار شېئالتىئەلنىڭ ئوغلى، يەھۇدانىڭ ۋالىيسى زەرۇببابەلنىڭ روھىنى، شۇنداقلا يەھوزاداكنىڭ ئوغلى، باش كاھىن يەشۇئانىڭ روھىنى ھەم خەلقنىڭ بارلىق قالدىسىنىڭ روھىنى قوزغىدى؛ ئۇلار ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار خۇداسىنىڭ ئۆيىگە كېلىپ ئىشلىدى».

خەلق خۇدانىڭ ھاگاينىڭ سۆزلىرىنى تەستىقلاۋاتقانلىقىنى ئۆز روھلىرىغا سالغانلىقىنى بىلىپ يەتتى، شۇڭا تاپشۇرۇلغان ۋەزىپىنى ئادا قىلىشقا قوزغالدى. ھاگاي ئۇلار قىيىنچىلىقتا ئۇچرىغىنىنىڭ سەۋەبىنى سىلەرنىڭ ئىشەنچسىزلىكىڭلار، خۇدانىڭ خىزمىتىنى بىرىنچى ئورۇنغا قويمىغىنىڭلاردىن، دەپ بايان قىلغانىدى. بۇ خەلققە نىسبەتەن، بىرىنچىدىن، قىيىنچىلىقنىڭ شۇ سەۋەبتىن بولغانلىقى («تاسادىپىيلىقتىن» ئەمەس) توغرۇلۇق ئۇلار كۆرەلەيدىغان ھېچقانداق ئىسپات يوق ئىدى؛ ئىككىنچىدىن، ئۆزلىرىنىڭ ئۆي سېلىش ئىشلىرىنى ۋە دېھقانچىلىق ئىشلىرىنى تاشلاپ قويۇپ، ئىبادەتخانا قۇرۇلۇشىنى باشلىسا، ئەھۋاللىرىنىڭ ياخشىلىنىدىغانلىقى ياكى ياخشىلانمايدىغانلىقى توغرۇلۇق ئۇلار كۆرەلەيدىغان ھېچ ئىسپات يوق ئىدى. ئەمەلىيەتتە بولسا، ئۈچ ئايغىچە ھېچقانداق ئىسپات بولمايتتى. بىراق ئۇلار خۇدانىڭ ئاۋازىنى كۆڭلىدە ئاڭلىغان؛ بۇ ئۇلار ئۈچۈن كۇپايە ئىدى. خۇدا ئەمدى ئۇلارنىڭ ئىمان-ئىشەنچىنى كۆرۈپ، ئۇنى تەستىقلاپ، خۇرسەن بولدى.

خەلقنىڭ ئىمان-ئىشەنچىنىڭ سىنىلىشى

ھاگاينىڭ 29-ئاۋغۇستتا بەرگەن بىرىنچى بېشارىتىدىن كېيىن، خەلق قۇرۇلۇشنى باشلىغۇچە 23 كۈن ئۆتۈپ كەتتى. بۇ كېچىكتۈرۈش بەلكىم مېۋە ھوسۇلىنىڭ قالدۇقىنى ئېلىش ئۈچۈن بولغان بولسا كېرەك. ئەمدىلىكتە ئۇ ياخشى ھوسۇل بەرمىگەن، بەلكى ھوسۇلى يوق دېيەرلىك بولغان بولۇشى مۇمكىن (16:2-17-ئايەتلەر). ئۇلار ئىشلەشكە كىرىشكەن بىر ئايدىن كېيىن، يەنى «كەپە تىكىش» ھېيتىنىڭ ئاخىرقى كۈنىدە، ھاگايغا ئۇلارنى رىغبەتلەندۈرۈشكە يەنە بىر سۆز چۈشتى. بۇ بېشارەت مۇنۇ دادىل گەپنى ئىچىگە ئالدى: —

««كۈمۈش مىنىڭكى، ئالتۇن مىنىڭكى» ــ دەيدۇ ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار».

ئاندىن تەخمىنەن ئىككى ئايدىن كېيىن، 18-دېكابىر هاگاي يەنە بىر سۆزنى ئۇلارغا ئېيتتى. بىز بۇ يەردە تولۇق نەقىل كەلتۈرىمىز: – (2:10-19دىن)

«دارىئۇس پادىشاھنىڭ ئىككىنچى يىلى، توققۇزىنچى ئاينىڭ يىگىرمە تۆتىنچى كۈنى، پەرۋەردىگارنىڭ سۆزى هاگاي پەيغەمبەر ئارقىلىق كېلىپ مۇنداق دېيىلدى: ــ

«ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار مۇنداق دەيدۇ: ــ

كاھىنلارغا سۆز قىلىپ ئۇلاردىن تەۋرات-قانۇنى توغرۇلۇق: ــ بىرسى تونىنىڭ ئېتىكىدە «خۇداغا ئاتالغان گۆش»نى كۆتۈرۈپ كېتىۋاتقىنىدا، ئۇنىڭ ئېتىكى نانغا، ئۇماچقا، شارابقا، زەيتۇن مايغا ياكى ھەرقانداق ئاش-ئوزۇققا مۇنداقلا تېگىپ كەتسە، ئۇنداقتا ئۇ نەرسىلەر «خۇداغا ئاتالغان» بولامدۇ؟» ــ دەپ سورىغىن».

كاھىنلار جاۋابەن: «ياق» ــ دېدى.

ۋە هاگاي: «بىرسى جەسەتكە تېگىپ «ناپاك» بولغان بولسا، ئۇ بۇ ئاش-ئوزۇقنىڭ قايسىبىرىگە تەگسە، ئۇنداقتا ئاش-ئوزۇق ناپاك بولامدۇ؟» ــ دەپ سورىدى.

كاھىنلار جاۋابەن: «ئۇ ناپاك بولىدۇ» ــ دېدى.

ئاندىن هاگاي جاۋابەن مۇنداق دېدى: ــ«پەرۋەردىگار: «ئەمدى بۇ خەلق، بۇ «يات ئەل» مېنىڭ ئالدىمدىمۇ شۇنداقتۇر، ئۇلارنىڭ قوللىرىدا ئىشلەنگەنلىرىنىڭ ھەممىسىمۇ شۇنداقتۇر، شۇنىڭدەك ئۇلارنىڭ شۇ يەردە ماڭا ھەربىر سۇنغانلىرىمۇ ناپاكتۇر» ــ دەيدۇ» (2:10-14).

ئىزاھاتلىرىمىزدا بىز مۇسا پەيغەمبەرگە چۈشۈرۈلگەن قانۇن بويىچە، كىشىلەرنى «پاك» ياكى «ناپاك» قىلىدىغان بەزى ئىشلار ئۈستىدە توختالدۇق. ئەمدى پەيغەمبەر مۇشۇ يەردە بۇ توغرۇلۇق نېمە تەلىم بېرىۋاتىدۇ؟ نېمە ئىش ئارقىلىق خەلق «ناپاك» بولدى؟

دېگىنىمىزدەك خەلق ئىشقا كىرىشكەنىدى. خۇدا بۇنىڭدىن خۇرسەن بولۇپ:

«مېنىڭ روھىم ئاراڭلاردا بولۇپ كەلدى» — دېدى. بىراق بەزى كىشىلەرنىڭ كاللىسىدا: «مۇقەددەس ئىبادەتخانىنى قۇرساق، «خۇداغا ياردەم قىلغان بولىمىز»، «خۇداغا ئىلتىپات قىلغان بولىمىز»» دېگەندەك ئېغىر بىر خاتا ئۇقۇم بار ئىدى. ئىبادەتخانا پاك-مۇقەددەس بىر بىنا ئەمەسمۇ؟ ئۇنى قۇرۇپ چىقىش ناھايىتى «ساۋابلىق ئىش» ئەمەسمۇ، ئۇلارنى خۇدا ئالدىدا «ساۋاب»قا ئېرىشتۈرىدىغان، بىزنى «پاك-مۇقەددەس قىلىدىغان» («خۇداغا ئاتايدىغان») ئىش ئەمەسمۇ؟

پەيغەمبەرنىڭ تەلىمى ئادەمنى بۇلغايدىغان بۇ خاتالىقنى ئۇلاردىن خالىي قىلىش ئۈچۈندۇر. ئىشنىڭ مېغىز-ماھىيىتى دەل بۇ كىشىلەرنىڭ ئويىنىڭ ئەكسىچە ئىدى. ئىبادەتخانىنىڭ پاك-مۇقەددەسلىكى ئۇنى قۇرغۇچىلارغا ئۇلارنىڭ ئىبادەتخانىغا «تېگىش»ى ئارقىلىق ئۆتكەن ئەمەس. پاك-مۇقەددەسلىك «يۇقتۇرۇلىدىغان» بىر نەرسە ئەمەس. بىراق ناپاكلىق ۋە بۇزۇقلۇق ئەكسىچە دەل شۇنداق. ئۇلار 70 يىل سۈرگۈن بولدى. ئۇلار ئۆزلىرىنى سۈرگۈن قىلدۇرغان تەكەببۇرلۇق ۋە ئىشەنچسىزلىك گۇناھىدىن پاكلاندۇرۇلدىمۇ، ئۇنىڭدىن خالىي بولدىمۇ؟ دەرۋەقە ئۇلار ئون بەش يىلدىن كېيىن «قايتا قۇرۇلۇش» ئىشىنى باشلىغان. بۇ ياخشى ئىش، ئەلۋەتتە. بىراق ئۇلار نېمىشقا ئون بەش يىل ئىشەنچسىزلىك ئىچىدە تۇردى؟ ئۇلار بۇ ئىشەنمەسلىكنىڭ ئېغىرلىقىنى تونۇپ يەتكەنمۇ؟ ئۇلار خۇدانىڭ بۇ ئىشتا ئۇلارنى كەچۈرۈم قىلىپ، تېگىشلىك بولغان تېخىمۇ ئېغىر جازانى چۈشۈرمەي، ئۇلارغا رەھىم-شەپقىتىنى كۆرسىتىدىغانلىقىنى بىلىپ يەتكەنمۇ؟ ئۇ يەنە ئۇلارنىڭ ئىبادەتخانىغا تەييارلىغان ياغاچنى ئۆز ئۆيلىرىنى بېزەشكە ئىشلەتكەنلىكىنى تىلغا ئالمىغان. «ئىلتىپات قىلغۇچى» ئۇلار ئەمەس، بەلكى خۇدادۇر. ئۇلار ئۇنىڭ ئالدىدا ھەتتا بىر «يات ئەل»دەك ئىدى. ئۇلار ئۆز خۇداسى ئالدىدا ھەقىقىي ناپاك ئەھۋالىنى تونۇپ يەتمىسە، ئۇنداقتا ئۇلار دەل قۇرۇۋاتقان مۇقەددەس ئۆي، شۇ يەردە قىلماقچى بولغان قۇربانلىقلار، شۇنىڭدەك ئالتە ھەپتە ئىلگىرى يەرگە چاچقان ئۇرۇقمۇ ئىشەنچسىزلىكى، تەكەببۇرلۇقى ئارقىلىق بۇلغانغان بولىدۇ. «ئۆز گۇناھلىرىنى يوشۇرغان كىشى روناق تاپماس؛ بىراق ئۇلارنى تونۇپ ئىقرار قىلىپ، ئۇلاردىن ۋاز كەچكەن كىشى رەھىم-شەپقەتكە ئېرىشەر» («پەند.» 13:28). خۇدا ئۇلارغا يېڭى بىر باشلىنىش پۇرسىتىنى بەرمەكچى ۋە بۇنىڭغا ئىسپات تەمىنلىمەكچى. ئۇلارغا بۇ ئىش ئۈستىدە چوڭقۇر ئويلىنىش دەۋەت قىلىندى: —

(17-15:2) «ــ ئەمدى هازىر كۆڭۈل قويۇپ ئويلىنىڭلار ــ بۈگۈندىن باشلاپ، مۇشۇ ۋاقىتتىن تارتىپ كۆرۈڭلار ــ تاكى پەرۋەردىگارنىڭ ئىبادەتخانىسىدىكى تاش ئۈستىگە يەنە بىر تال تاش قويۇلغۇچە، شۇنىڭدىن ئىلگىرىكى كۈنلەردە، بىرسى «يىگىرمە كۈرە»لىك بىر دۆۋە ئاشلىقنى ئالغىلى كەلگەندە، مانا پەقەت ئون كۈرىلا چىقتى؛ بىرسى شاراب كۆپىدىن ئەللىك كومزەك ئالغىلى كەلسە، مانا پەقەت يىگىرمە كومزەك چىقتى. مەن قوللىرىڭلار بىلەن ئىشلىگەن بارلىق ئىشلىرىڭلاردا سىلەرنى جۇدۇن، هال ۋە مۆلدۈر ئاپەتلىرى بىلەن ئۇرۇپ كەلدىم؛ بىراق سىلەر يېنىمغا قايتمىدىڭلار».

خەلق بۇ كۈننى ئېسىدە تۇتۇشى كېرەك ۋە شۇ كۈندىن باشلاپ خۇدانىڭ ئۇلارنىڭ زىرائەتلىرى ئۈستىگە چۈشۈرىدىغان بەرىكىتىنى بايقىشى كېرەك. 9-ئاينىڭ 24-كۈنى (18-دېكابىر)گىچە ئۇلارنىڭ ئىشلىرىدا روشەن ئۆزگىرىش بولمىدى. ئۇلارنىڭ تەئەللۇقاتلىرىدا،قىلغان ئىشلىرىدا هېچ بەرىكەت بولمىدى. هالبۇكى،خەلق ئىبادەتخانىنى قۇرۇشتىن قول ئۈزمەي، سادىقلىق بىلەن ئىشلىۋەردى. هازىر خۇدا ئۇلارغا «يېڭى باشلىنىش» بېرىدۇ؛ بىراق بىلىپ يېتىشى كېرەككى، بەرىكەت ئۇلارنىڭ «ساۋابلىق ئىشلار»ى ئارقىلىق ئەمەس، بەلكى ئۇنىڭ مېھرى-شەپقىتى بىلەن بولغانىدى.

شۇڭا خۇدانىڭ سۆزى داۋاملىشىدۇ: –

(19-18:2) «ئەمدى ئۆتۈنىمەنكى، كۆڭۈل قويۇپ ئويلىنىڭلار ــ بۇ كۈن، يەنى توققۇزىنچى ئاينىڭ يىگىرمە تۆتىنچى كۈنىدىن باشلاپ، مۇشۇ ۋاقىتتىن تارتىپ، ــ يەنى پەرۋەردىگارنىڭ ئىبادەتخانىسىنىڭ قايتا قۇرۇلۇشىنى باشلىغان كۈنىدىن كېيىنكى ئىشلارغا كۆڭۈل قويۇپ ئويلىنىڭلار: دانلار ئامبارغا يىغىلدىمۇ؟ ئۈزۈم تاللىرى، ئەنجۈر، ئانار هەم زەيتۇن دەرەخلىرى هېچ مېۋە بەرمىدى. بىراق مەن بۇ كۈندىن باشلاپ سىلەرنى بەرىكەتلەيمەن».

ئۇلارنىڭ (سېنتەبىر ۋە ئۆكتەبىردىكى) مېۋە هوسۇلى يوققا چىققان بولسىمۇ، ئۇلار ئالتە هەپتە ئىلگىرىكى چاچقان ئۇرۇقلاردىن مول هوسۇل چىقىدۇ؛ بۇ بولسا كۆپ

بەرىكەتنىڭ باشلىنىشى بولىدۇ.

بۇ بېشارەتتىن ئۇزۇن ئۆتمەي، ئىنتايىن ھەيران قالارلىق ئىش يۈز بەردى. ۋەقە «ئەزرا»، 4-6-بابتا خاتىرىلەنگەن، بولۇپمۇ 6-باب، 8-12-ئايەتنى كۆرۈڭ. ئەسلىدە 15 يىل ئىلگىرى، ئىسرائىلنىڭ ئەتراپىدىكى نۇرغۇن خەلقلەر ئۇلارنىڭ خۇدانىڭ ئۆيىنى قايتىدىن قۇرۇشىغا قارشى چىقىپ، پارس ئىمپېراتورى ئاتاركسەركسىسقا تۆھمەت قىلىدىغان بىر شىكايەت خېتىنى يوللىغانىدى. ئاتاركسەركسىس مۇشۇ خەتكە ئىشىنىپ، خىزمەتنى توختىتىش كېرەك دېگەن بىر يارلىقنى چۈشۈرگەنىدى.

ئەمدى ھازىر ئىشنى قايتىدىن باشلىغاندىن كېيىن، دەل مۇشۇ ئەتراپتىكى ئەل-يۇرتلار يەنە: «يەھۇدىيلار پەرمانلىرىغا بويسۇنماي، بۇ ئىبادەتخانىنى قايتا قۇرماقتا، ئۇلارنى جازالاشلىرى كېرەك» دېگەندەك ئەرز-شىكايەتلەرنى يېزىپ يېڭى ئىمپېراتور دارىئۇسقا يوللىدى. خان بولسا بۇ ئەرز-شىكايەتلەرنى يۈزەكى بىر تەرەپ قىلمىدى، بەلكى ئىبادەتخانىغا دائىر بارلىق مەمۇرىي خاتىرىنامىلەرنى تەپسىلىي تەكشۈرۈشنى بۇيرۇدى. ئۇردىدىن بىرنەچچە يۈز كىلومېتىر يىراقلىقتا بولغان بىر جايدىن، ئىمپېراتور قورەشنىڭ ئەسلى يارلىقىنىڭ بىر كۆچۈرمىسى تېپىلدى. بۇ يارلىقتا دەرۋەقە ئىبادەتخانىنى قايتا قۇرۇش زۆرۈر دېيىلگەنىدى. ئۇ «مېدىيالىقلار ۋە پارسلىقلارنىڭ بەلگىلىمىسى» بولۇپ، قائىدە-يوسۇن بويىچە ئۇنى ھېچ ئۆزگەرتكىلى بولمايتتى. شۇڭا دارىئۇس دەرھال بۇ خىزمەتكە قارشى چىققانلارغا:

«سىلەر ئۇ يەردىن نېرى كېتىڭلار! خۇدانىڭ ئۆيىنىڭ قۇرۇلۇشى بىلەن كارىڭلار بولمىسۇن! يەھۇدىيلارنىڭ باش ۋالىيسى بىلەن يەھۇدىيلارنىڭ ئاقساقاللىرىنىڭ خۇدانىڭ بۇ ئۆيىنى ئەسلىدىكى ئورنىغا سېلىشىغا يول قويۇڭلار.... پادىشاھلىق خەزىنىسىگە تاپشۇرۇلغان باج كىرىمىدىن سىلەر كىچىكتۈرمەي شۇ ئادەملەرگە تولۇق خىراجەت ئاجرىتىپ بېرىڭلار، قۇرۇلۇش ھېچ توختاپ قالمىسۇن... خۇداغا كۆيدۈرمە قۇربانلىق سۇنۇشقا، مەيلى تورپاق بولسۇن، قوچقار ياكى قوزىلار بولسىمۇ، شۇلار بېرىلسۇن... كاھىنلارنىڭ بەلگىلىگىنى بويىچە بۇغداي، تۇز، شاراب ياكى زەيتۇن مايلار بولسۇن شۇلارنىڭ بېرىمۇ كەم قىلىنماي، ھەر كۈنى تەمىن ئېتىپ تۇرۇلسۇن!» («ئەزرا» 1:6-12،

قىسقارتىپ ئېلىندى) دېگەن بىر يارلىقنى چۈشۈردى! ھاگايغا ئىككى ئاي ئىلگىرىكى

چۈشكەن يۇقىرىقى بېشارەت بىلەن تولۇق دەلىللەندى: ««كۈمۈش مېنىڭكى، ئالتۇن مېنىڭكى» ـ دەيدۇ ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار».

خەلق رىغبەتلەندۈرۈلۈپ، روھىي مەدەتكە ئېرىشىپ، خىزمەت داۋاملاشتۇرۇلدى؛ تۆت يېرىم يىلدىن كېيىن، يەنى دارىئۇس ئىمپېراتورنىڭ ئالتىنچى يىلىدا ئىبادەتخانا پۈتتۈرۈلدى («ئەزرا، 6-بابنى كۆرۈڭ).

ئاخىردا زەرۇببابەلگە بېرىلگەن سۆز توغرۇلۇق

(2:20-21) «پەرۋەردىگارنىڭ سۆزى شۇ ئاينىڭ يىگىرمە تۆتىنچى كۈنى هاگايغا ئىككىنچى قېتىم كېلىپ مۇنداق دېيىلدى: ـ

ـ يەهۇداغا ۋالىي بولغان زەرۇببابەلگە سۆز قىلىپ مۇنداق دېگىن:

ـ

ـ «مەن ئاسمانلارنى، زېمىننى تەۋرىتىشكە تەمشىلىۋاتىمەن»

بۇ يەردە ۋە 6-ئايەتتە دېيىلگەن «تەۋرىتىش» ئاخىرقى زاماندىكى ۋەقەلەرنى كۆرسىتىدۇ. تەۋرات، «يەشايا» 13-بابتا ئوخشاش ئىشلار تەسۋىرلىنىدۇ. شۇ كۈندە بارلىق نەرسە-شەيئىلەر تەۋرىتىلىدۇ، تەۋرىنىپ يوقىلىدۇ؛ پەقەت خۇدانىڭ تەۋرەتكىلى بولمايدىغان تەۋرەنمەس پادىشاھلىقىغا تەۋە بولغان ئىش-شەيئىلەرلا تەۋرەنمەي، قالىدۇ («ئىبر.» 12:25-28).

(2:22) «پادىشاھلىقلارنىڭ تەختىنى ئۆرۈۋېتىمەن، ئەللەرنىڭ پادىشاھلىقلىرىنىڭ كۈچىنى يوقىتىمەن؛ جەڭ ھارۋىلىرى ھەم ئۇنىڭ ئۈستىدە ئولتۇرغانلارنى ئۆرۈۋېتىمەن؛ ئاتلار ۋە ئاتلىق ئەسكەرلەر، ئۇلارنىڭ ھەربىرى ئۆز قېرىندىشىنىڭ قىلىچى بىلەن موللاق ئاتقۇزۇلىدۇ».

مۇشۇ يەردە بىز كۆپ پادىشاھلىقلارنى بايقايمىز، لېكىن ئۆلتۈرۈدىغان بىرلا تەخت بار. ئىشىنىمىزكى، بۇ «تەخت» دەججالنىڭكى، ئۇ كۆپ پادىشاھلىقلارنى باشقۇرىدۇ، ئاخىر بېرىپ مەسىھنىڭ قايتىپ كېلىشى بىلەن ۋەيران بولىدۇ.

(23:1) «شۇ كۈندە ــ دەيدۇ ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار ــ

مەن سېنى، يەنى شېئالتىئەلنىڭ ئوغلى زەرۇببابەلنى ئالىمەن، ــ دەيدۇ پەرۋەردىگار ــ ئاندىن سېنى خۇددى مۆھۈرلۈك ئۈزۈكۈمدەك قىلىمەن؛ چۈنكى مەن سېنى تاللىۋالدىم، ــ دەيدۇ ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار».

«شۇ كۈندە» ــ بۇ ئاخىرقى زاماندا؛ بېشارەت زەرۇببابەلنىڭ تىرىلىشىنى كۆرسىتىدۇ. پادىشاھ ئۆزىنىڭ مۆھۈرلۈك ئۈزۈكىدىن ئايرىلسا بولمىغىنىدەك، زەرۇببابەل خۇداغا ئىنتايىن يېقىن بولىدۇ، شۇنىڭدەك خۇدا ئۆز پادىشاھلىقىدا ئۇنى ئالاھىدە ئىشلىتىدۇ.

ئەيسا مەسىھ داۋۇتنىڭ ئەۋلادى بولغان زەرۇببابەلنىڭ ئەۋلادىدۇر. زەرۇببابەل كۆپ جەھەتلەردە بىزگە مەسىھ ئەيسانىڭ بىرخىل سىيماسىنى مۇجەسسەملەشتۈرىدۇ؛ ئۇ خۇدانىڭ يېقىنى بولۇپ، ئۇنىڭ خەلقىگە باش بولۇپ، خۇدانىڭ مۇقەددەس ئىبادەتخانىسىنىڭ ئۇل سالغۇچىسى ھەم پۈتتۈرگۈچىسىدۇر. ھازىر ھەممىمىز زەرۇببابەل قۇرغان ئىبادەتخانىنىڭ بىر قىسمى ئەمەس، بەلكى رەب ئەيسا مەسىھ قۇرۇۋاتقان، ئەڭ ئۇلۇغ ئىبادەتخانىنىڭ بىر قىسمى بولۇش پۇرسىتىگە مۇيەسسەر بولدۇق! قىيامەت كۈنىدە قەدىرلىك ئوقۇرمەنلىرىمىزنىڭ ھەربىرى بۇ ئەبەدىي ئىبادەتخانىدا تېپىلسۇن!

ئامىن!